

Πανεπιστήμιο Κύπρου
Σχολή Μεταπτυχιακών
Σπουδών

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Η Νομιμοποίηση της Στρατιωτικής
Παρουσίας του Ηνωμένου Βασιλείου στο
Εξωτερικό και η Περίπτωση της Κύπρου

«ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ»

ΗΛΙΑΣ ΧΑΡΠΑΣ

Επιβλέπων καθηγητής

κ. Κώστας Μ. Κωνσταντίνου

Καθηγητής Παν. Κύπρου

«Διατριβή η οποία υποβλήθηκε προς απόκτηση τίτλου σπουδών
Μάστερ Πολιτικής Επιστήμης κατεύθυνση Διεθνών Σχέσεων στο
Πανεπιστήμιο Κύπρου»

Λευκωσία, Μάιος 2024

ΗΛΙΑΣ ΧΑΡΠΑΣ

ΗΛΙΑΣ ΧΑΡΠΑΣ

«ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ»

Μάιος 2024

"Η παρούσα διατριβή/εργασία υποβάλλεται προς συμπλήρωση των απαιτήσεων για απονομή Μεταπτυχιακού Τίτλου Μάστερ του Πανεπιστημίου Κύπρου. Είναι προϊόν πρωτότυπης εργασίας αποκλειστικά δικής μου, εκτός των περιπτώσεων που ρητώς αναφέρονται μέσω βιβλιογραφικών αναφορών, σημειώσεων ή και άλλων δηλώσεων."

ΗΛΙΑΣ ΧΑΡΠΑΣ

ΗΛΙΑΣ ΧΑΡΠΑΣ

Πνευματικά Δικαιώματα

Copyright © ΗΛΙΑΣ ΧΑΡΠΑΣ, 2024

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της μεταπτυχιακής διατριβής από το Τμήμα Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Κύπρου δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του/της συγγραφέα εκ μέρους του Τμήματος

ΗΛΙΑΣ ΧΑΡΠΑΣ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διατριβή πραγματεύεται τις στρατιωτικές βάσεις που υπάρχουν ανά το παγκόσμιο, ξεκινώντας από ένα γενικό πλαίσιο, εν συνεχεία γίνεται εστίαση σε αυτές του Ηνωμένου Βασιλείου και καταλήγει συγκεκριμένα σε αυτές που κατέχει στην Κύπρο.

Στο πρώτο κεφάλαιο, εξετάζεται το φαινόμενο των στρατιωτικών βάσεων ξεκινώντας με την εννοιολογική τους πλαισίωση όπως και την ιστορική τους εξέλιξη. Δίνεται έμφαση σε δύο ιστορικές περιόδους, τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και τον Ψυχρό Πόλεμο, που αποτελούν κομβικά σημεία αναφοράς στη χρήση των στρατιωτικών βάσεων. Εν συνεχεία αναλύονται οι λόγοι ύπαρξης και διατήρησης των στρατιωτικών βάσεων στην μετα-αποικιακή εποχή όπου συγκρούονται με τις προσπάθειες από-νομιμοποίησης τους.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, δίνεται έμφαση στην στρατιωτική παρουσία του Ηνωμένου Βασιλείου στο εξωτερικό. Χρησιμοποιείται η σύγκριση της Βρετανικής Αυτοκρατορίας και των αποικιών της με την μετεξέλιξη της, δηλαδή το Ηνωμένο Βασίλειο, τα υπερπόντια εδάφη του και τις στρατιωτικές του βάσεις. Επιπρόσθετα, επιχειρείται η σκιαγράφηση του προφίλ του Ηνωμένου Βασιλείου στην μετα-αποικιακή εποχή, όπου αντιμετωπίζει τα προβλήματα μιας φθίνουσας πορείας από την εποχή της Βρετανικής Αυτοκρατορίας. Αναλύονται οι δυσχέρειες που αντιμετωπίζει όσον αφορά την διατήρηση των υπερπόντιων εδαφών του και τις στρατιωτικές του βάσεις, σε μια εποχή όπου έχει χάσει την πρωτοκαθεδρία από τον πιο στενό του σύμμαχο, τις ΗΠΑ.

Το τρίτο κεφάλαιο, εστιάζεται στη στρατιωτική παρουσία του Ηνωμένου Βασιλείου στην Κύπρο, υπό το καθεστώς της ύπαρξης κυρίαρχων στρατιωτικών βάσεων. Αφετηρία στο εν λόγω κεφάλαιο αποτελεί μια σύντομη ιστορική αναδρομή, στην οποία εξηγείται η μετάβαση της Κύπρου από αποικία σε ημιτελή ανεξάρτητη δημοκρατία και λόγω της ύπαρξης των κυρίαρχων στρατιωτικών βάσεων. Στη συνέχεια, με την χρήση ιστορικών γεγονότων, επιχειρείται να δοθεί εξήγηση για το πώς αυτές οι στρατιωτικές βάσεις διατηρούνται - νομιμοποιούνται μέχρι και σήμερα στην Κύπρο. Αναδεικνύεται η σημαντικότερη γεωγραφική θέση της Κύπρου υπό διαφορετικές οπτικές γωνίες, διαμέσου της ανάλυσης των συμφερόντων των μεγάλων δυνάμεων στην περιοχή, με έμφαση από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο μέχρι και σήμερα.

Λέξεις κλειδιά: στρατιωτικές βάσεις, μετα-αποικιακή περίοδος, νομιμοποίηση, γεωπολιτική, Ηνωμένο Βασίλειο, Κυπριακή Δημοκρατία

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τους γονείς μου για όλες τις θυσίες που έκαναν στη ζωή τους, για την δική μου μόρφωση.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω την αρραβωνιαστικιά μου για την ακλόνητη υποστήριξη και συμπαράσταση της.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον καθηγητή μου κ. Κώστα Μ. Κωνσταντίνου, ο οποίος διαμέσου της διδασκαλίας του έχει συνδράμει καθοριστικά για το πώς αντιλαμβάνομαι τον κόσμο των Πολιτικών Επιστημών, και του οποίου οι συμβουλές και καθοδήγηση έκαναν δυνατή την εκπόνηση της εν λόγω Μεταπτυχιακής Διατριβής.

ΗΛΙΑΣ ΧΑΡΠΙΔΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	iv
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	v
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	vii
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
1. ΠΡΩΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Η Έννοια της Στρατιωτικής Βάσης στο Εξωτερικό και Γιατί Διατηρούνται από τις Χώρες στην Μετα-αποικιακή Περίοδο.....	5
1.1. Η Έννοια της Στρατιωτικής Βάσης στο Εξωτερικό.....	5
1.1.1. Ορισμός.....	5
1.1.2. Αποικίες και Στρατιωτικές Βάσεις.....	6
1.2. Ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος και ο Ψυχρός Πόλεμος ως Σημείο Αναφοράς για τις Στρατιωτικές Βάσεις.....	10
1.3. Λόγοι Ύπαρξης και Διατήρησης των Στρατιωτικών Βάσεων.....	11
1.4. Από-νομιμοποίηση στην Μετα-αποικιακή εποχή.....	15
2. ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Η Νομιμοποίηση και Από-νομιμοποίηση των Στρατιωτικών Βάσεων του Ηνωμένου Βασιλείου στο Εξωτερικό.....	19
2.1. Η Παρουσία του Ηνωμένου Βασιλείου στο Εξωτερικό: Υπερπόντια Εδάφη και Στρατιωτικές Βάσεις.....	19
2.2. Στρατιωτικές Βάσεις του Ηνωμένου Βασιλείου και Διπλωματικοί Χειρισμοί.....	22
2.2.1. Σχέσεις με Υπερπόντια Εδάφη.....	22
2.2.2. Σχέσεις με ΗΠΑ.....	24
2.2.3. Σχέσεις με άλλα κράτη.....	26
2.3. Από-νομιμοποίηση του Ηνωμένου Βασιλείου στο εξωτερικό.....	27
3. ΤΡΙΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Οι Στρατιωτικές Βάσεις του Ηνωμένου Βασιλείου στην Κύπρο.....	29

3.1. Από Αποικία σε Στρατιωτικές Βάσεις: Η Παρουσία του Ηνωμένου Βασιλείου στην Κύπρο.....	29
3.2. Διατήρηση των Στρατιωτικών Βάσεων της Κύπρου.....	31
3.3. Η Σημαντικότητα των Στρατιωτικών Βάσεων στην Κύπρο.....	33
3.4. Οι Στρατιωτικές Βάσεις της Κύπρου Σήμερα και Μελλοντικά Ενδεχόμενα.....	36
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	40
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	43

Εισαγωγή

Οι στρατιωτικές βάσεις αποτελούν μία πραγματικότητα για τη σημερινή εποχή, των οποίων οι ρίζες συναντώνται σε μια εποχή του παρελθόντος, αυτή των αποικιών. Παρόλο που η προέλευση των στρατιωτικών βάσεων προέρχεται από την κυβερνολογική των αποικιών, δεν σημαίνει ότι αποτελούν ταυτόσημες πρακτικές. Ορισμένα χαρακτηριστικά όπως για παράδειγμα η παρεμβατικότητα, μπορεί φυσικά να συναντιούνται και στις δύο εν λόγω πρακτικές, αποικίες και στρατιωτικές βάσεις. Για την ακρίβεια, οι στρατιωτικές βάσεις έχουν αντικαταστήσει τις αποικίες όχι απαραίτητα σαν συνεχιστές τους, αλλά παραγκωνίζοντας τις. Η ανάδειξη δυνάμεων όπως οι ΗΠΑ και η παρακμή άλλων δυνάμεων όπως το Ηνωμένο Βασίλειο, έχει συνδράμει καθοριστικά στην μετάβαση από την αποικιακή προς την μετα-αποικιακή εποχή, που μετουσιώνεται με την εξάλειψη των αποικιών από την μία και τον πολλαπλασιασμό των στρατιωτικών βάσεων από την άλλη. Η ισχύς σε όλες τις μορφές της, σκληρή και μαλακή, αποτέλεσε απαραίτητη προϋπόθεση για αυτή την αναδιαμόρφωση του πλανήτη.

Κομβικό σημείο για αυτή την αναδιαμόρφωση, αποτελεί ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος και κυρίως η μεταπολεμική περίοδος που ακολούθησε, γνωστή και ως Ψυχρός Πόλεμος. Η αντιπαλότητα μεταξύ των δύο τότε υπερδυνάμεων, ΗΠΑ και Σοβιετικής Ένωσης, το δίλημμα ασφαλείας που αντιμετώπιζαν σε συνάρτηση με τις δυνατότητες και την απειλή χρήσης των πυρηνικών όπλων, συνέβαλαν καθοριστικά στη γεωστρατηγική λογική και επιβολή των στρατιωτικών βάσεων. Σε μετέπειτα στάδιο, με τη μετατροπή του διπολικού διεθνούς συστήματος που επικρατούσε κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, σε ένα πολυπολικό διεθνές σύστημα έπειτα από την πτώση της Σοβιετικής Ενώσεως έδωσε καινούργια δυναμική στις στρατιωτικές βάσεις, οι οποίες δεν χάνουν τη σημασία τους. Στη σημερινή εποχή έπειτα από την ανάδειξη άλλων δυνάμεων, την ανακατανομή και ιεράρχηση τους σε όρους ισχύος, αλλά και την ύπαρξη νέων ασύμμετρων απειλών, σε συνδυασμό με τις δυνατότητες που προσφέρονται λόγω της αλματώδους ανάπτυξης της τεχνολογίας, δεν οδήγησαν τις στρατιωτικές βάσεις

στην διάλυση τους, αλλά στην επανατοποθέτηση και την αλλαγή της μορφής τους ως απόρροια των προαναφερθέντων.

Το Ηνωμένο Βασίλειο σήμερα επιζητεί να βρει τη θέση του στο διεθνές σύστημα, έπειτα από την απώλεια του τίτλου του ως κυρίαρχης δύναμης του πλανήτη σε ένα σχετικά γρήγορο χρονικό διάστημα. Μια πρωτοκαθεδρία που έχασε από τον πιο στενό του σύμμαχο, τις ΗΠΑ. Η δύναμη του Ηνωμένου Βασιλείου προερχόταν βασικά από τις αποικίες του, τις οποίες οι ΗΠΑ διαμέσου της ενίσχυσης της πρακτικής των στρατιωτικών βάσεων, υπόθαλπε. Ο πολλαπλασιασμός των στρατιωτικών βάσεων κατά την μετα-αποικιακή περίοδο, καθώς και η από-νομιμοποίηση των αποικιών που την συνόδευε, συνέβαλαν στην αποδυνάμωση της πρακτικής των αποικιών και μαζί με αυτές στην αποδυνάμωση του Ηνωμένου Βασιλείου.

Παρόλα αυτά, το Ηνωμένο Βασίλειο έχει παρουσία στο εξωτερικό του και μάλιστα σε όλα τα μήκη και πλάτη του πλανήτη, διαμέσου των υπερπόντιων εδαφών σε κάποια από τα οποία διαθέτει στρατιωτικές βάσεις. Αυτή του η στρατιωτική παρουσία σε διάφορα μέρη του πλανήτη, δεν σημαίνει ταυτόχρονα ότι αποτελεί σημαντικό παράγοντα, καθώς δεν έχουν όλα τα υπερπόντια εδάφη του την ίδια γεωστρατηγική σημασία. Όμως, ορισμένα σημεία του πλανήτη όπου έχει κυριότητα το Ηνωμένο Βασίλειο έχουν σημαντική γεωστρατηγική σημασία.

Ένα από αυτά τα σημεία υψίστης σημασίας είναι οι κυρίαρχες στρατιωτικές βάσεις της Κύπρου. Η γεωγραφία της Κύπρου ανέκαθεν είχε στρατηγική σημασία, εξαιτίας της εγγύτητας της με την Ευρώπη, την Ασία και την Αφρική. Όμως, η αλλαγή ενός μικρού τμήματος της γεωγραφίας διαμέσου της διάνοιξης της διώρυγας του Σουέζ έχει δημιουργήσει μια εντελώς διαφορετική πραγματικότητα, όπου σε συνδυασμό με την παγκοσμιοποίηση της οικονομίας και τους εμπορικούς διαύλους, έχει λάβει μια εντελώς διαφορετική δυναμική.

Το κεντρικό ερώτημα που διερευνάται στην εν λόγω διατριβή είναι διττό: πρώτον, πως και γιατί οι στρατιωτικές βάσεις έχουν επεκταθεί και νομιμοποιηθεί ως θεσμός και πρακτική μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και την απο-αποικιοποίηση, και

δεύτερον, πως και γιατί κάποιες στρατιωτικές βάσεις του Ηνωμένου Βασιλείου στο εξωτερικό με το πέρασμα του χρόνου έχουν πάψει να υφίστανται, ενώ άλλες συνεχίζουν να υπάρχουν, ακόμη και να αποτελούν κυρίαρχο έδαφος του Ηνωμένου Βασιλείου, όπως στην περίπτωση της Κύπρου.

Η παρούσα Μεταπτυχιακή Διατριβή επιχειρεί να απαντήσει στο εν λόγω διττό ερώτημα διαμέσου μιας μεθοδολογίας έρευνας, με αφετηρία μια γενική μελέτη του παγκοσμίου φαινομένου των στρατιωτικών βάσεων στο εξωτερικό, εν συνεχεία των στρατιωτικών βάσεων του Ηνωμένου Βασιλείου στο εξωτερικό, που καταλήγει σε μια ειδική περίπτωση που είναι οι στρατιωτικές βάσεις του Ηνωμένου Βασιλείου στην Κύπρο οι οποίες μάλιστα όπως παρατηρούμε, είναι κυρίαρχες. Δηλαδή, ο ερευνητικός σχεδιασμός που προκύπτει είναι η μελέτη περίπτωσης, με μονάδα ανάλυσης τις στρατιωτικές βάσεις, έχοντας ως ειδική περίπτωση τις στρατιωτικές βάσεις του Ηνωμένου Βασιλείου στην Κύπρο. Η μεταβλητή που εξετάζεται είναι η νομιμοποίηση των στρατιωτικών βάσεων διαμέσου διπλωματικών χειρισμών ως συνέχεια των παλαιών αποικιοκρατικών πρακτικών, στα πλαίσια ενός ευρύτερου γεωστρατηγικού σχεδιασμού. Εργαλείο συλλογής πληροφοριών για την εν λόγω έρευνα είναι η ποιοτική μέθοδος, διαμέσου της χρήσης δευτερογενών πηγών.

Ο στόχος της παρούσας ερευνητικής εργασίας, είναι μέσω της εύρεσης των αιτιών για τις οποίες οι στρατιωτικές βάσεις στον πλανήτη οφείλουν τον λόγο ύπαρξης τους, να κατανοηθεί και η αιτία που υπάρχουν οι στρατιωτικές βάσεις του Ηνωμένου Βασιλείου στην Κύπρο, φυσικά με τις όποιες διαφορές και ιδιαιτερότητες τις χαρακτηρίζουν.

Η σημαντικότητα της παρούσης εργασίας έγκειται σε δύο παραμέτρους. Πρώτον, εξαιτίας του τεραστίου όγκου στρατιωτικών βάσεων που υπάρχουν στον πλανήτη και άρα του τεραστίου αντίκτυπου τους, ειδικά σε μια εποχή όπου οι καταστρεπτικές δυνατότητες των σύγχρονων οπλικών συστημάτων είναι ασύλληπτες. Δεύτερον, εξαιτίας της προσέγγισης της, καθώς δεν θα εξεταστούν οι στρατιωτικές βάσεις (και συγκεκριμένα αυτές του Ηνωμένου Βασιλείου στην Κύπρο) μόνο υπό μια

ρεαλιστική προσέγγιση η οποία κυριαρχεί στην βιβλιογραφία, αλλά συνδυαστικά με μια μετα-αποικιοκρατική προσέγγιση.

ΗΛΙΑΣ ΧΑΡΠΙΑΣ

1. ΠΡΩΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Η Έννοια της Στρατιωτικής Βάσης στο Εξωτερικό και Γιατί Διατηρούνται από τις Χώρες στην Μετα-αποικιακή Περίοδο

Στο παρόν κεφάλαιο, θα αναλυθεί το φαινόμενο των στρατιωτικών βάσεων. Αρχικά, θα εξεταστούν οι στρατιωτικές βάσεις όσον αφορά το τι είναι καθώς και τη σύνδεση τους με τις αποικίες. Στη συνέχεια θα αναφερθεί ο ιστορικός σταθμός του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και του Ψυχρού Πολέμου σε σχέση με το πώς έχουν συνδράμει στον πολλαπλασιασμό των στρατιωτικών βάσεων. Έπειτα, θα εξαχθούν οι λόγοι ύπαρξης, διατήρησης και νομιμοποίησης των στρατιωτικών βάσεων με χρήση παραδειγμάτων. Καταληκτικά, θα εξεταστούν οι τρόποι κατά τους οποίους οι στρατιωτικές βάσεις πορεύονται, δεδομένου ότι βρισκόμαστε στην μετα-αποικιακή περίοδο όπου η αντίληψη για την ύπαρξη τους δεν είναι δεδομένη ή αποδεκτή.

1.1. Έννοια της Στρατιωτικής Βάσης στο Εξωτερικό

1.1.1. Ορισμός

Οι στρατιωτικές βάσεις στο εξωτερικό αποτελούν εγκαταστάσεις σε συγκεκριμένη έκταση γης οι οποίες διαθέτουν τα μέσα, υλικά και προσωπικό για συγκεκριμένους σκοπούς, όπως υποστήριξη εκπαιδεύσεων και επιχειρήσεων διαφόρων επιπέδων. Ο Harkavy (1989) διακρίνει 10 κατηγορίες στρατιωτικών βάσεων όσον αφορά την φύση τους, οι οποίες είναι: αεροπορικές (airfield), ναυτικές (naval), στρατευμάτων (ground forces), εκτόξευσης (missile), διαστήματος (space), επικοινωνιών και ελέγχου (communication and control), πληροφοριών και διοίκησης (intelligence and command), περιβαλλοντικής παρακολούθησης (environmental monitoring), έρευνας και δοκιμών (research and testing) και τέλος επιμελητείας (logistics). Οι κατηγορίες αυτές απαριθμούν τα πεδία δράσεων, τις δυνατότητες αλλά εμμέσως και τις ανάγκες που εξυπηρετούν.

Όντας εξωτερικού, οι στρατιωτικές βάσεις βρίσκονται ως επί των πλείστων στην εδαφική επικράτεια και κυριαρχία των κρατών υποδοχής, όπου η ύπαρξη τους

αποτελεί προϊόν διαπραγμάτευσης και τελικά συμφωνίας μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών. Ο Schmidt (2014, pp.817–818) ορίζει την πρακτική των στρατιωτικών βάσεων ως εξής: «Sovereign basing is defined as the long-term, peacetime presence of a foreign military on the territory of another sovereign state without interference into the host's domestic authority structures».

1.1.2. Αποικίες και Στρατιωτικές Βάσεις

Την ίδια στιγμή όμως ο Schmidt (2014, p.818) κάνει σύνδεση της πολιτικής των στρατιωτικών βάσεων με αυτή των αποικιών και συνεχίζει ως εξής: «Finally, how sovereignty is understood is central, as polities that are recognized as sovereign by other states might not actually be in a position, on their own authority, to deny the establishment of bases to a foreign military. They might, in effect, be puppets of the sending state. This kind of basing relationship, in which the host state is sovereign in name only and in which its domestic authority structures have been compromised by the sending state, closely resembles colonial arrangements given the inequality inherent in the relationship». Σύμφωνα με το προαναφερθέν απόσπασμα, οι σχέσεις που έχουν τα κράτη μεταξύ τους όσον αφορά την κυριαρχία που έχει το κράτος που φιλοξενεί στο έδαφος του τις στρατιωτικές βάσεις, σε σχέση με το κράτος στο οποίο ανήκουν, είναι κομβικής σημασίας. Αυτό διότι αναλόγως της πιο πάνω σχέσης, εξαρτάται το εάν οι πολιτική των στρατιωτικών βάσεων παραπέμπει στην πολιτική των αποικιών ή όχι.

Παρόλα αυτά, η ιδέα των στρατιωτικών βάσεων διαφοροποιείται από τις αποικίες που υπήρχαν στο παρελθόν, τις οποίες εκ των πραγμάτων έχει πλέον αντικαταστήσει, εφόσον πλέον δεν υπάρχουν αποικίες (τουλάχιστον όχι με την σημασία που είχαν κάποτε). Μια ουσιώδης διαφορά είναι ότι οι αποικίες είχαν σαν κεντρικό πυρήνα το εμπόριο - αφού σαν κίνητρο αρχικά της δημιουργίας τους ήταν η εδραίωση της οικονομικής σχέσης και εκμετάλλευσης - ενώ οι στρατιωτικές βάσεις διακατέχονται από ένα πιο ευρύ φάσμα γεωπολιτικών λόγων ύπαρξης, οι οποίοι θα αναλυθούν στη συνέχεια του παρόντος κεφαλαίου. Και στις δύο περιπτώσεις,

καταλυτικός παράγοντας ήταν/είναι η σκληρή ισχύς. Παρόλα αυτά, δεν είναι μόνο η ισχύς που αποτελεί παράγοντα για την ύπαρξη στρατιωτικών βάσεων. Για παράδειγμα η Κίνα, η οποία αναμφισβήτητα αποτελεί μια υπερδύναμη, δεν κατέχει το τεράστιο εκτόπισμα εξαιτίας του τεράστιου αριθμού στρατιωτικών βάσεων όπως οι ΗΠΑ, όπου ο Kardon (2022, p.895) απαριθμεί τους λόγους ως εξής: «Three systemic factors combine to offer a coherent explanation for China’s underweight overseas basing posture: (1) the Chinese mainland’s continental geography; (2) the global power distribution manifest in the US overseas base and alliance network; and (3) the widespread deployment of precision-strike (and other) technologies that render fixed base installations inherently vulnerable». Πέραν της τεχνολογικής προόδου - δηλαδή ο λόγος υπ’ αριθμό (3) που αναφέρεται πιο πάνω - η απουσία κινεζικών βάσεων είναι άμεσα συνδεδεμένη με την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ και των συμμάχων τους, οι οποίοι διαμέσου της δημιουργίας στρατιωτικών βάσεων περιμετρικά, περικλείουν την ήδη γεωγραφικά περιορισμένη θέση της ηπειρωτικής Κίνας.

Η αλλαγή του διεθνούς συστήματος, δηλαδή από αποικιακό σε μετά-αποικιακό, όπου υπήρξε η αντικατάσταση των αποικιών με τις στρατιωτικές βάσεις δεν είναι κάτι το οποίο ξεκίνησε πρόσφατα. Ένα παράδειγμα αποτελεί ο πόλεμος μεταξύ ΗΠΑ και Ισπανίας το 1898 (Offner, 2004), όπου η νίκη των ΗΠΑ οδήγησε στη δημιουργία της ναυτικής βάσης στο Γκουαντάναμο της Κούβας η οποία δόθηκε υπό καθεστώς μίσθωσης στις ΗΠΑ, με την συνθήκη «Cuban–American Treaty of Relations» του 1903 (Treaties and Other International Agreements of the United States of America, 1776-1949: Multilateral, 1776-1917), και έπειτα από την απομάκρυνση των ισπανικών δυνάμεων. Το Δόγμα Μονρόε που είχε προηγηθεί το 1823, είχε κεντρικό ρόλο διότι προέβλεπε την απομάκρυνση της επιρροής των τότε ευρωπαϊκών αποικιοκρατικών δυνάμεων από την περιοχή, που σήμαινε ταυτόχρονα την «απομόνωση» των ΗΠΑ και την προστασία τους από τον ανήθικο ιμπεριαλισμό καθιστώντας την μια διαφορετική αυτοκρατορία. Όπως αναφέρει ο Bryne (2020, p.21): «Through invoking the doctrine, anti-imperialists outlined the structure and form of the kind of empire the United States ought to be—an empire of the Monroe Doctrine. If policy makers adhered to the

principles laid out in the revered policy tradition, the United States Empire would remain distinct and distant from the empires of Europe and avoid the ills of excessive and immoral imperialism». Έχοντας υπόψη τα προαναφερθέντα, ενισχύονται οι εξής υποθέσεις, δηλαδή ότι: πρώτον, στρατιωτικές βάσεις και αποικίες δεν αποτελούν την ίδια πρακτική και δεύτερον, ότι οι στρατιωτικές βάσεις ιδρύθηκαν σε βάρος των αποικιών των Ευρωπαϊκών δυνάμεων. Ένα γεγονός που βοήθησε σε αυτή την μετάβαση, δηλαδή από τις αποικίες στις στρατιωτικές βάσεις, είναι η διαφορετική ερμηνεία του Δόγματος Μονρόε που οδήγησε σταδιακά τις ΗΠΑ από την απομόνωση που προέβλεπε αρχικά, προς την επιδίωξη για μεγαλύτερη παρεμβατικότητα, με παράδειγμα την προεδρία του Theodore Roosevelt (Gilderhus, 2006). Το γεγονός ότι σήμερα δεν υπάρχουν αποικίες – αφού πλέον βρισκόμαστε στην μετα-αποικιακή περίοδο – και ότι οι στρατιωτικές βάσεις μόνο από πλευράς των ΗΠΑ ανέρχονται περίπου στις 750 (Vine, 2021), αποτελούν συνέχιση της τότε στροφής προς την παρεμβατικότητα και ταυτόχρονα την αλλαγή του διεθνούς συστήματος από αποικιακό σε μετα-αποικιακό.

Όμως, παρόλο που οι στρατιωτικές βάσεις διαφοροποιούνται από τις αποικίες και δεν αποτελούν τον ίδιο τρόπο με τον οποίο προωθούνται τα συμφέροντα ορισμένων κρατών στο εξωτερικό, αυτό δεν σημαίνει ότι δεν υπάρχουν κοινά χαρακτηριστικά με τις αποικίες του παρελθόντος. Η παρεμβατικότητα που διενεργείται από ορισμένα κράτη – τα οποία διαθέτουν στρατιωτικές βάσεις – στην εδαφική κυριαρχία άλλων κρατών, αποτελούν ένα κοινό χαρακτηριστικό με τις αποικίες του παρελθόντος. Το γεγονός στο παράδειγμα που αναφέραμε προηγουμένως με την αρχική ερμηνεία του Δόγματος Μονρόε όπου οι ΗΠΑ ήθελαν να είναι ανεπηρέαστες από τον ανήθικο ιμπεριαλισμό των αποικιών (Bryne, 2020, p.21), συγκριτικά με την αντίληψη που υπάρχει σήμερα ότι δηλαδή η πολιτική των στρατιωτικών βάσεων των ΗΠΑ θεωρείται η ίδια ιμπεριαλισμός (Maskovsky and Susser, 2015), τότε είναι ορατές οι ενδείξεις ότι οι στρατιωτικές βάσεις ναι μεν αποτελούν διαφορετική πρακτική, αλλά ταυτόχρονα αποτελούν κατά κάποιο τρόπο τη συνέχιση των αποικιών μέσα από την νέα από-εδαφοποιημένη αυτοκρατορία (Hardt and Negri, 2001).

Επιστρέφοντας σε μια άλλη χρονική στιγμή του παρελθόντος, δηλαδή στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και την μετάβαση από τις αποικίες στις στρατιωτικές βάσεις, η αποικιοκρατία ως τρόπος προώθησης συμφερόντων στο εξωτερικό δέχεται ακόμα ένα πλήγμα, εξαιτίας της διαφορετικής προσέγγισης των ΗΠΑ στην εξωτερική πολιτική σε σχέση με τους ευρωπαίους συμμάχους. Αυτό φαίνεται από την πρωτοβουλία εκ μέρους των ΗΠΑ για την ίδρυση της Κοινωνίας των Εθνών με τα περίφημα 14 σημεία και συγκεκριμένα στο σημείο 5 στο εν λόγω διάγγελμα του Woodrow Wilson, που έκανε λόγο για μια προσαρμογή όλων των αποικιακών αξιώσεων, όπου τα ζητήματα κυριαρχίας των ενδιαφερομένων πληθυσμών θα έχουν την ίδια βαρύτητα με τις δίκαιες αξιώσεις της κυβέρνησης της οποίας ο τίτλος πρόκειται να καθορισθεί (National WWI Museum and Memorial, 2019). Η αυτοδιάθεση που είχε προταθεί από τον Αμερικανό πρόεδρο Woodrow Wilson, ήταν εκ διαμέτρου αντίθετη με τα συμφέροντα ορισμένων κρατών της Ευρώπης που ακόμα κατείχαν αποικίες εκείνη την δεδομένη στιγμή. Επιπρόσθετα, η συλλογική ασφάλεια που επίσης είχε προταθεί, ερχόταν σε αντίθεση με τον αποικιακό τρόπο σκέψης, και κατ' επέκταση τις σφαίρες επιρροής που επιδίωκαν ορισμένα κράτη. Στο σημείο αυτό, αξίζει να αναφερθεί το προφανές, ότι δηλαδή οι ΗΠΑ χωρίς την υπεροχή ισχύος τους, δεν θα μπορούσαν να προωθήσουν τις δικές τους θέσεις, όπως αναφέρει ο Lenz (2007, p.199): “Although the United States and its French and British associates shared a common goal in defeating Germany, they did not have the same war aims: especially President Woodrow Wilson’s goals of “A Peace without Victory” and the establishment of a League of Nations to maintain peace. President Wilson required a dominant position at the peace table to ensure that his views were heard, and he needed the US Army to give him that leverage by quickly establishing a dominant and independent position on the battlefield”.

1.2. Ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος και ο Ψυχρός Πόλεμος ως Σημείο Αναφοράς για τις Στρατιωτικές Βάσεις

Οι στρατιωτικές βάσεις οφείλουν σε μεγάλο βαθμό τον πολλαπλασιασμό τους στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, αλλά κυρίως στον Ψυχρό Πόλεμο. Με το πέρας του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, οι στρατιωτικές βάσεις έχουν πολλαπλασιαστεί κυρίως σε Γερμανία και Ιαπωνία, ως μέτρο ελέγχου τους ως τους μεγάλους ηττημένους του πολέμου. Όμως η αντιπαράθεση μεταξύ ΗΠΑ και της τότε Σοβιετικής Ενώσεως που οδήγησε στην δημιουργία του Ψυχρού Πολέμου, είναι αυτή που βοήθησε στον πολλαπλασιασμό των στρατιωτικών βάσεων στον υπόλοιπο πλανήτη. Η μετουσίωση αυτής της αντιπαράθεσης είναι η δημιουργία του Οργανισμού Βορειοατλαντικού Συμφώνου (ή North Atlantic Treaty Organization – NATO) το 1949 από την μια, και τη Συνθήκη της Φιλίας, Συνεργασίας και Αμοιβαίας Βοήθειας (ή Σύμφωνο Βαρσοβίας) το 1955 από την άλλη (σήμερα αν και με διαφορετική σύνθεση, συνεχιστή αποτελεί ο Οργανισμός Συνθήκης Συλλογικής Ασφαλείας ή Collective Security Treaty Organization – CSTO). Στην εν λόγω περίπτωση κεντρικό στοιχείο δημιουργίας των προαναφερθέντων αμυντικών οργανισμών και εμμέσως του πολλαπλασιασμού των στρατιωτικών βάσεων, αποτελεί η ισορροπία δυνάμεων και το δίλημμα ασφαλείας, όπου οι Rosch and Lebow (2017, p.140) αναφέρουν: «balance of power is not stable but evolving because actors face a security dilemma, meaning that, due to uncertainty, actors live in constant fear. This compels them to amass further power, only causing the same reaction in their potential adversaries». Το δίλημμα ασφαλείας κατά τον Ψυχρό Πόλεμο υπήρξε στον υπερθετικό βαθμό, εξαιτίας των καταστρεπτικών δυνατοτήτων που προσέφερε η ισχύς των πυρηνικών οπλοστασίων. Ο συντελεστής των πυρηνικών, εξηγεί σε ορισμένο βαθμό τόσο τον αριθμό και τις θέσεις των στρατιωτικών βάσεων, αλλά ταυτόχρονα δικαιολογεί εν μέρει και την μη ύπαρξη σύγκρουσης μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων. Χαρακτηριστικά, ο Κουσκουβέλης (2000) αναφέρει ότι τα πυρηνικά συνδράμουν στην αναγκαστική συνύπαρξη των κρατών χωρίς να υπάρχει υποχώρηση του ενός έναντι του άλλου, λόγω της αμοιβαίας πρόκλησης φόβου που πηγάζει από την απειλή χρήσης των πυρηνικών εκατέρωθεν, ο οποίος εν τέλει λειτουργεί σαν αποτρεπτικός παράγοντας και

για τις δύο πλευρές. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η κρίση της Κούβας του 1962, όπου η αμοιβαία απειλή πυρηνικών από ΗΠΑ και Σοβιετική Ένωση, οδήγησε εν τέλει και στην αμοιβαία υποχώρηση των δύο, με την Σοβιετική Ένωση να απομακρύνει τους πυραύλους από την Κούβα και τις ΗΠΑ να απομακρύνουν τους πυραύλους από την Τουρκία (Blight, Allyn and Welch, 2002).

1.3. Λόγοι Ύπαρξης και Διατήρησης Στρατιωτικών Βάσεων

Μπορεί η Σοβιετική Ένωση να έχει καταρρεύσει και μαζί της το μπρα-ντε-φερ με τις ΗΠΑ, όμως δεν διαφαίνονται σημάδια υποβιβασμού της σημασίας και του ρόλου των στρατιωτικών βάσεων, αλλά ακριβώς το αντίθετο. Η ανάδειξη και άλλων δυνάμεων που μεταμορφώνουν το διεθνές σύστημα σε πολυπολικό, ανυψώνουν την σημασία των στρατιωτικών βάσεων και ταυτόχρονα πολλαπλασιάζουν τις αιτίες που τα κράτη θέλουν να έχουν στρατιωτικές βάσεις. Έτσι εξηγούνται και οι λόγοι ύπαρξης τους.

Ένας βασικός λόγος ύπαρξης στρατιωτικών βάσεων είναι η προβολή ισχύος, όπου οι στρατιωτικές βάσεις των ΗΠΑ αποτελούν το ιδανικό παράδειγμα για αυτή την περίπτωση, τόσο για τον αριθμό όσο και για την θέση τους. Με αφετηρία την Ευρώπη, συνεχίζοντας στην Μέση Ανατολή, τον Ινδικό Ωκεανό, την Νότια Σινική Θάλασσα, την Ιαπωνία και τερματίζοντας στην Αλάσκα, αυτό που μπορούμε να παρατηρήσουμε είναι ο σχηματισμός ενός δακτυλίου αποτελούμενος από στρατιωτικές βάσεις των ΗΠΑ και των συμμάχων τους, ο οποίος περικλείει συγκεκριμένα δύο αντιπάλου δέους δυνάμεις που είναι η Ρωσία και η Κίνα. Αυτή η διάταξη συμμαχιών και κατ' επέκταση στρατιωτικών βάσεων, ενδεχομένως να πλαισιώνεται θεωρητικά από έννοιες όπως το Heartland και το Rimland των θεωρητικών Halford Mackinder και Nicholas Spykman αντίστοιχα. Αν και οι δύο προαναφερθέντες έννοιες δεν είναι το ίδιο, αξίζει να αναφέρουμε την ουσιώδη διαφορά τους αλλά και η σημασία του προαναφερθέν δακτυλίου, όπως επισημαίνεται από τον Gerace (1991, p.347): «In Mackinder there is one pattern of conflict in history—that between seapower and heartland. In Spykman, however, there are two—that between seapower and heartland, and that

between an independent center of power in the rimland with both seapower and heartland allied against it. These patterns alternate around the shifting distribution of power within important regions of the rimland». Οπότε, αντιλαμβανόμαστε ότι η θέση των στρατιωτικών βάσεων, εξυπηρετεί ένα ευρύτερο γεωστρατηγικό σχεδιασμό. Η προβολή ισχύος είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την κατανομή ισχύος, την ιεράρχηση κρατών και την κυριαρχία του ενός έναντι του άλλου, όπως προτάσσει ο δομικός ρεαλισμός. Ο Posen (2003, pp.8–9), εισάγοντας υπό μια διαφορετική έννοια την κυριαρχία, προσθέτει και τα οφέλη που απολαμβάνει αυτός που κυριαρχεί (στην προκειμένη περίπτωση οι ΗΠΑ), ενισχύοντας εμμέσως την σημασία των στρατιωτικών βάσεων: «the United States enjoys command of the commons—command of the sea, space, and air [...]. Command of the commons is the key military enabler of the U.S. global power position. It allows the United States to exploit more fully other sources of power, including its own economic and military might as well as the economic and military might of its allies. Command of the commons also helps the United States to weaken its adversaries, by restricting their access to economic, military, and political assistance. Command of the commons has permitted the United States to wage war on short notice even where it has had little permanent military presence. This was true of the 1991 Persian Gulf War, the 1993 intervention in Somalia, and the 2001 action in Afghanistan».

Παρόλο που οι ΗΠΑ κυριαρχούν στην προβολή ισχύος με εργαλείο τις στρατιωτικές βάσεις υπάρχουν και άλλα κράτη που διεκδικούν διαμέσου των στρατιωτικών βάσεων τις δικές τους σφαίρες επιρροής. Ένα παράδειγμα είναι η Γαλλία, όπου οι Sun και Zoubir (2011, p.82) αναφέρουν: «Foreign military bases are the important means for power projection. In Africa, military bases represent the symbol of France’s sphere of influence, which have strengthened France’s protection of her economic, political, cultural, overseas national and security interests. The bases are of great significance to enhance French intervention capabilities, making France the most influential external power in the African continent». Ακόμα ένα παράδειγμα αποτελούν τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, όπου οι Telci και Horoz (2018, p.143) αναφέρουν: «The

United Arab Emirates is one of the leading countries in the Middle East in terms of active foreign policy. One of the most striking instruments of Emirate's active foreign policy is the establishment of military bases abroad, which are located notably in the Horn of Africa. These bases are considered a sign of the UAE's increasing military activities and its willingness to use hard power».

Ένας άλλος βασικό λόγος ύπαρξης των στρατιωτικών βάσεων είναι η οικονομία. Μπορούμε να διαχωρίσουμε τους οικονομικούς λόγους ύπαρξης των στρατιωτικών βάσεων ως εξής: πρώτον, την εσωτερική οικονομία (η οποία παραπέμπει περισσότερο σε λόγο νομιμοποίησης και διατήρησης παρά σε λόγο ύπαρξης) και δεύτερον, στην εξωτερική-παγκόσμια οικονομία. Στην πρώτη περίπτωση όπου σκοπός είναι να αναδειχθεί η ανθεκτικότητα των στρατιωτικών βάσεων αφότου έχουν δημιουργηθεί, ένα παράδειγμα αποτελούν οι στρατιωτικές βάσεις των ΗΠΑ στη Νότια Κορέα, όπου ο Moon (2012, p.865) αναφέρει ότι: «Yet immediate economic benefits that a US military base can bring to businesspeople and local residents, who commonly live in economically marginalized areas, complicate the development of an antibase movement». Όσον αφορά την δεύτερη περίπτωση, δηλαδή για την εξωτερική-παγκόσμια οικονομία, οι Asgari, Zadeh and Moradi (2015) υποστηρίζουν ότι η στρατιωτική παρουσία των ΗΠΑ τις προηγούμενες δεκαετίες στην περιοχή της Μέσης Ανατολής ήταν συνδεδεμένη με την τότε εξάρτηση των ΗΠΑ για την συνεχή ροή του ορυκτού πλούτου της περιοχής προς εξυπηρέτηση των αναγκών της. Οι στρατιωτικές βάσεις με τις δυνατότητες που διαθέτουν, μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να προστατέψουν τα οικονομικά συμφέροντα ορισμένων κρατών στο εξωτερικό. Ένα επιπλέον παράδειγμα για το πως συμβάλλουν οι στρατιωτικές βάσεις στην οικονομία, είναι οι στρατιωτικές βάσεις που βρίσκονται στο Τζιμπουντί. Στο εν λόγω αφρικανικό κράτος υπάρχουν στρατιωτικές βάσεις από πληθώρα κρατών όπως ΗΠΑ, Γαλλία, Ιαπωνία, Κίνα και Ιταλία (Ezeh and Ezirim, 2023). Μετά την κατασκευή της διώρυγας του Σουέζ στην Αίγυπτο, το στενό Μπαρμπ ελ Μαντέμπ μεταξύ Τζιμπουντί και Υεμένης έχει αποκτήσει τεράστια σημασία, καθώς πλέον εμπορεύματα και ενέργεια μπορούν να φτάνουν στον προορισμό τους διαμέσου αυτών, σε λιγότερο χρόνο και με μικρότερο

κόστος, σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια όπου η διαδρομή που έπρεπε να ακολουθείται ήταν ο γύρος ολόκληρης της αφρικανικής ηπείρου. Η σημασία της εν λόγω διαδρομής μπορεί να φανεί από ένα μεμονωμένο και χωρίς πρόθεση περιστατικό, όπου αυτή η δίοδος είχε φράξει στη διώρυγα του Σουέζ, εξαιτίας ατυχήματος ενός εμπορικού πλοίου στις 23 Μαρτίου του 2021, όπου διαταράχθηκε η παγκόσμια οικονομία με καθυστερήσεις και απώλεια τεραστίου κεφαλαίου (Lee and Wong, 2021). Πέραν των ατυχημάτων, και άλλοι τρόποι μπορούν να φράξουν αυτή την υψίστης σημασίας θαλάσσια δίοδο, μεταξύ τους η εκ προθέσεως. Η πολεμική σύρραξη στη Λωρίδα της Γάζας μεταξύ Ισραηλινών και Παλαιστινίων που ξέσπασε στις 7 Οκτωβρίου 2023 και που βρίσκεται ακόμα σε εξέλιξη, είχε σαν αποτέλεσμα τις επιθέσεις των ανταρτών Χούθι της Υεμένης σε εμπορικά πλοία που περνούν από τα στενά του Μπαρμπέλ Μαντέμπ ως αντίποινα για τον εν λόγω πόλεμο, συμπαραστεκόμενοι προς την Χαμάς. Το γεγονός αυτό έπληξε την οικονομία αλλά ταυτόχρονα ανέδειξε και την σημασία των στρατιωτικών βάσεων της περιοχής, καθώς ενέργειες έναντι των ανταρτών Χούθι προς εξασφάλιση της ασφάλειας της ναυσιπλοΐας, είναι δυνατές διαμέσου των στρατιωτικών βάσεων της περιοχής. Την σημασία των στρατιωτικών βάσεων αναδεικνύουν επίσης οι διαχρονικές πειρατείες που διεξάγονται σε εμπορικά πλοία που επίσης πλήττουν την οικονομία, όπως για παράδειγμα από τους Σομαλούς, για τις οποίες γίνεται προσπάθεια καταπολέμησης τους. Συνοψίζοντας, οι στρατιωτικές βάσεις μπορούν να προσφέρουν προστασία στην οικονομία έναντι ασύμμετρων απειλών.

Όμως η παροχή προστασίας έχει διττό χαρακτήρα. Αφενός η προστασία παρέχεται όπως προαναφέραμε έναντι των ασύμμετρων απειλών προς προστασία της οικονομίας. Αφετέρου όμως η προστασία δεν αφορά μόνο την οικονομία, αλλά παρέχεται και έναντι της απειλής κατάλυσης ενός κράτους. Για σκοπούς ανάδειξης του συνδυασμού των λόγων ύπαρξης των στρατιωτικών βάσεων αλλά και της παροχής ασφαλείας υπό διαφορετική έννοια, θα γίνει ξανά η χρήση του παραδείγματος του Τζιμπουτί. Σε αυτό το μικρό αφρικανικό κράτος, υπάρχει μεγάλη συγκέντρωση στρατιωτικών βάσεων και μάλιστα από πολλά κράτη (όπου σε μερικά από αυτά

υπάρχει αντιπαλότητα, όπως ΗΠΑ και Κίνα). Αυτή η υψηλή συγκέντρωση στρατιωτικών βάσεων, οφείλεται στην πολιτική του Τζιμπουντί το οποίο για να εξασφαλίσει την ασφάλεια του, έχει προσελκύσει όλα αυτά τα κράτη για να κατασκευάσουν στρατιωτικές βάσεις στην επικράτεια του. Όντας ο πιο αδύναμος και μικρότερος «γείτονας» σε μια ταραχώδη «γειτονιά», εξαιτίας διακρατικών συγκρούσεων μεταξύ Αιθιοπίας - Ερυθραίας αλλά και του χάους και της αναρχίας που επικρατεί στην Σομαλία, όπως και τις διενέξεις που υπάρχουν στην Υεμένη, έχει την ανάγκη για εγγυήσεις από μεγαλύτερες δυνάμεις για να διατηρήσει την εδαφική του ακεραιότητα και κατ' επέκταση την ύπαρξη του. Από την άλλη, οι δυνάμεις που διαθέτουν στρατιωτικές βάσεις στο Τζιμπουντί, πέραν των άλλων, το επιλέγουν για την σχετική σταθερότητα που προσφέρει σε σχέση με τα γειτονικά κράτη της περιοχής.

1.4. Απονομιμοποίηση στην Μετα-αποικιακή εποχή

Η νομιμοποίηση των στρατιωτικών βάσεων που πηγάζει από τους λόγους ύπαρξης που αναφέρθηκαν προηγουμένως, δεν αναιρεί το γεγονός ότι η στρατιωτική βάση σαν έννοια αλλά και σαν πραγματικότητα είναι η προέκταση της κυριαρχίας ορισμένων κρατών στην εδαφική κυριαρχία άλλων κρατών, διαμέσου της προβολής ισχύος. Αυτή η νομιμοποίηση απειλείται για διάφορους λόγους, όπου σε ορισμένες περιπτώσεις μπορούν να οδηγήσουν στην από-νομιμοποίηση των στρατιωτικών βάσεων. «Anti-base protestors invoke five different norms in response to violations related to U.S. bases. These include anti-war, anti-militarism, sovereignty, human rights, antinuclear, and environmental norms» (Kawato, 2015, p.4, cited in Yeo, 2017).

Το γεγονός ότι η πολιτική των στρατιωτικών βάσεων λαμβάνει πρωτίστως υπόψη τα συμφέροντα των κρατών που τις κατέχουν, αναδιαμορφώνοντας την εν λόγω πολιτική όπως αυτά επιθυμούν, αποτελεί ένα λόγο από-νομιμοποίησης τους. Ο Lachowski (2007, p.1) σε παράδειγμα του για την επανατοποθέτηση των στρατιωτικών βάσεων των ΗΠΑ, αναφέρει: «Base realignment is the central element of a larger transformation of the US global defense posture [...]. The major stimulus for this

realignment was the launch of the so-called 'global war on terrorism' following the 11 September 2001 terrorist attacks on the USA. The key threats to the USA were redefined as growing religious extremism and other asymmetric threats (e.g. unconventional warfare, crime, and the threat of the proliferation of weapons and technologies of mass destruction). The US 'global war on terrorism' focuses on sources of instability in the crisis-prone regions of Asia and the greater Middle East and the problem of access to energy resources». Από αυτό το απόσπασμα κατανοούμε ότι οι ΗΠΑ έλαβαν υπόψη κυρίως την τρομοκρατική επίθεση που δέχτηκε το 2001 όπου εξαπέλυσαν πόλεμο κατά της τρομοκρατίας, γεγονός που επιβεβαιώνει τη διαχρονική προάσπιση των δικών τους συμφερόντων διαμέσου της επανατοποθέτησης των στρατιωτικών βάσεων τους αλλάζοντας μονομερώς την στρατηγική τους, πράγμα που μπορούσε να δημιουργήσει προβλήματα με τα κράτη που φιλοξενούν στο έδαφος τους τις στρατιωτικές βάσεις τους.

Ακόμα ένας λόγος από-νομιμοποίησης των στρατιωτικών βάσεων είναι η αποκάλυψη ορισμένων πληροφοριών που αναδεικνύουν άλλες προθέσεις πέραν από τις προφανείς, δηλαδή η μείωση της αδιαφάνειας. Ο Keenan (2006) αναδεικνύει αυτό τον λόγο από-νομιμοποίησης διαμέσου της δημοσίευσης αρθρογραφίας σχετικά με στρατιωτική βάση των ΗΠΑ στην Αλγερία και της εμπλοκής των ΗΠΑ στη Βόρεια Αφρική στα πλαίσια του «Πολέμου κατά της Τρομοκρατίας» το 2003 και τις επιπτώσεις για τους λαούς της περιοχής. Στην ίδια έρευνα (Keenan, 2006) αποκαλύπτεται ότι αυτό το μέτωπο του «Πολέμου κατά της Τρομοκρατίας» έχει κατασκευαστεί σε μεγάλο βαθμό από τις υπηρεσίες πληροφοριών των ΗΠΑ και της Αλγερίας χρησιμοποιώντας παραπληροφόρηση, με σκοπό την εκμετάλλευση των πηγών πετρελαίου και φυσικού αερίου της ηπείρου από εταιρείες αμφιβόλου ηθικής, όπου τονίστηκε ο ρόλος της αμερικανικής εταιρείας Halliburton στην κατασκευή των αμερικανικών στρατιωτικών βάσεων συγκεκριμένης φύσης και σε συγκεκριμένες περιοχές στη Σαχάρα και τη συσχέτιση τους με την εξερεύνηση και παραγωγή τόσο στην Αλγερία όσο και στη Μαυριτανία. Το προηγούμενο περιστατικό που αφορά την αποκάλυψη πληροφοριών, είναι συνδεδεμένο με τη ελευθεροτυπία και άρα τη δημοκρατία. Η ίδια η δημοκρατία

λοιπόν, αποτελεί έναν λόγο για από-νομιμοποίηση των στρατιωτικών βάσεων, με ένα επιπλέον παράδειγμα να αποτελεί η περίπτωση της Ισπανίας όπου οι Cooley and Hopkin (2010, p.494) αναφέρουν: «Democratic consolidation, and in particular the institutionalization of the party system, reduces the incentives for political elites to mobilize domestic political support in opposition to foreign military presence».

Υπάρχουν αρκετά παραδείγματα στα οποία είναι εμφανείς οι προσπάθειες από-νομιμοποίησης των στρατιωτικών βάσεων. Ο Vine (2019, p.158) αναφέρει: «Austria, Morocco, Trinidad, Libya, France, Ethiopia, Iran, Spain, Saudi Arabia, Ecuador, and Vieques, Puerto Rico, are a few of the more than 30 countries and territories in the post-World War II era where social movements led by ordinary citizens and, in some cases, politicians have forced the US military to close a base, blocked the construction or expansion of an installation, or won significant restrictions on base operations». Ακόμα ένα παράδειγμα αποτελεί η Οκινάουα, όπου οι Hikotani, Horiuchi και Tago (2022, p.326) αναφέρουν: «residents of Okinawa, a small prefecture hosting 70% of US military facilities within Japan have considerably unfavorable attitudes toward the US military presence in their prefecture. They hold this negative sentiment specifically toward the bases in Okinawa regardless of their contact with Americans and economic benefits and their general support for the US military presence within Japan». Αυτό που παρατηρούμε επιπλέον στο προηγούμενο παράδειγμα είναι η διαφοροποίηση της Οκινάουα με την Ιαπωνία, όπου η Οκινάουα αποτελεί μια μορφή περιφέρειας σε κοινωνικούς κυρίως όρους, σύμφωνα με την νεομαρξιστική έννοια, όχι μόνο από τις ΗΠΑ, αλλά και από την ίδια την Ιαπωνία. Ακόμα ένα παράδειγμα είναι η Νότιος Κορέα, όπου η από-νομιμοποίηση επιδιώκεται από μη κυβερνητικούς δρώντες, ενώ η κυβέρνηση προσπαθεί να νομιμοποιήσει τις στρατιωτικές βάσεις σύμφωνα με τον Martin (2018, p.967): «As many scholars have pointed out, the country's 1980s democratization and 1990s decentralization created the conditions in which such vocal anti-US and antibase politics became possible. Yet it was under the very same conditions that South Korea's central government harnessed local aspirations for urban growth to counter the anti-base protests. By deregulating land use in Pyeongtaek and promising

support for a number of major urban projects, the central government sought to build support for US expansion in the city and re-cast militarization as a desirable form of 'international city' development».

Παρόλο που υπάρχει ένα ρεύμα κατά των στρατιωτικών βάσεων, υπάρχει μια άλλη άποψη η οποία υποστηρίζει την περαιτέρω δημιουργία στρατιωτικών βάσεων, αλλά με διαφορετική μορφή. Οι Guifang και Jie (2019) υποστηρίζοντας την δημιουργία κινεζικών στρατιωτικών βάσεων, αναφέρουν ότι σήμερα, οι υπερπόντιες στρατιωτικές βάσεις διαδραματίζουν ολοένα και περισσότερο ειρηνευτικό ρόλο και δεν είναι πλέον συνώνυμες με την ηγεμονία ή την επιθετικότητα του παρελθόντος. Στην ίδια έρευνα (Guifang και Jie, 2019) χρησιμοποιείται η επιχειρηματολογία ότι το Πεκίνο θα πρέπει να διεξάγει πιο ενεργή διεθνή στρατιωτική συνεργασία, να αναλάβει περισσότερες διεθνείς ευθύνες για να κερδίσει ευρύτερη παγκόσμια υποστήριξη και να δημιουργήσει πιο ευνοϊκό διεθνές περιβάλλον στην προσπάθειά να δημιουργήσει βάσεις στο εξωτερικό για την προστασία των εθνικών του συμφερόντων από εξωτερικές απειλές.

2. ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Η Νομιμοποίηση και Από-νομιμοποίηση των Στρατιωτικών Βάσεων του Ηνωμένου Βασιλείου στο Εξωτερικό

Στο παρόν κεφάλαιο θα αναλυθεί η παρουσία του Ηνωμένου Βασιλείου στο εξωτερικό, ξεκινώντας με τα υπερπόντια εδάφη που διαθέτει σε σχέση με τις αποικίες του παρελθόντος, καθώς και άλλων επιπροσθέτων θεσμών που συναντώνται μόνο στο Ηνωμένο Βασίλειο. Έπειτα, θα αναδειχθεί η σημαντικότητα των υπερπόντιων εδαφών για το Ηνωμένο Βασίλειο όσον αφορά τις στρατιωτικές βάσεις που διαθέτει σε αυτά τα εδάφη με έμφαση στη γεωπολιτική και συνδυαστικά με το γεγονός ότι βρίσκεται σε ένα διεθνές περιβάλλον, στο οποίο έχει πλέον απολέσει την κυριαρχία που διέθετε ως Βρετανική Αυτοκρατορία.

2.1. Η Παρουσία του Ηνωμένου Βασιλείου στο Εξωτερικό: Υπερπόντια Εδάφη και Στρατιωτικές Βάσεις

Η ιστορία έχει καταγράψει τη Βρετανική Αυτοκρατορία ως μία από τις μεγαλύτερες του πλανήτη. Ο Marshall (2021) στέκεται σε ορισμένους βασικούς λόγους για την ύπαρξη αυτής της τεράστιας αυτοκρατορίας: την γεωγραφία, όπου οι Βρετανοί όντας περιτριγυρισμένοι από θάλασσα είχαν μια σχετική ασφάλεια από τις εκάστοτε δυνάμεις της ηπειρωτικής Ευρώπης, την εσωτερική ένωση των κρατών της Βρετανικής νήσου με τις Πράξεις της Ένωσης του 1707 και τη θαλάσσια ισχύ διαμέσου ενός ισχυρού ναυτικού που κυριαρχούσε στις θάλασσες. Όλα αυτά δημιούργησαν τις συνθήκες για εξερεύνηση, εμπόριο και τέλος στη δημιουργία αποικιών έπειτα από την συνειδητοποίηση ότι ο πλούτος που διέθεταν διάφορες περιοχές στον πλανήτη σχετικά εύκολα μπορούσαν να τύχουν εκμετάλλευσης. Το Ηνωμένο Βασίλειο αποτελεί μια μακρινή ανάμνηση των μεγαλείων της τότε Βρετανικής Αυτοκρατορίας, όπου πλέον δεν διαθέτει τις τεράστιες αποικίες του παρελθόντος. Αντί αυτού, διαθέτει υπερπόντια εδάφη και στρατιωτικές βάσεις.

Αρχικά θα εξεταστούν τα υπερπόντια εδάφη του Ηνωμένου Βασιλείου, τα οποία απαριθμούν στα 14 σύμφωνα με τον Cawley (2015). Αυτά τα εδάφη είναι διάσπαρτα σε όλο τον πλανήτη και αποτελούν στην πλειοψηφία τους νησιά σε Ατλαντικό, Ειρηνικό, Ινδικό ωκεανό και Μεσόγειο Θάλασσα, με εξαίρεση το Γιβραλτάρ και την Ανταρκτική (που δεν αποτελούν νησιά), της οποίας (Ανταρκτικής) μέρος της μόνο διεκδικεί το Ηνωμένο Βασίλειο και που όμως η εξάσκηση κυριαρχίας έχει αναβληθεί λόγω της Συνθήκης της Ανταρκτικής του 1959 (Olav Schram Stokke και Davor Vidas, 1996). Το καθεστώς των υπερπόντιων εδαφών του Ηνωμένου Βασιλείου όσον αφορά την αυτοδιάθεση, εξηγούν οι Yusuf και Chowdhury (2019, p.157): «despite the UK Government's exaltations of self-determination of its Overseas Territories, provisions of colonial governance persist in their constitutions. Further, it posits that such illustrations begin to answer the broader question of whether British Overseas Territories (BOTs) are modern day colonies. Such claims are not without merit given that 10 out of the 14 BOTS are still considered Non-Self-Governing Territories by the United Nations and have remained the target of decolonisation efforts». Γίνεται αντιληπτό ότι τα υπερπόντια εδάφη του Ηνωμένου Βασιλείου αποτελούν την συνέχιση των αποικιών, ή όπως αναφέρεται πιο πάνω, μοντέρνας μορφής αποικίες. Αυτό δίνει ελευθερία κινήσεων στο Ηνωμένο Βασίλειο, όσον αφορά τη δημιουργία και λειτουργία των στρατιωτικών βάσεων χωρίς τη μακριά διαδρομή της διαπραγμάτευσης που χρειάζεται για στρατιωτικές βάσεις σε άλλα κράτη, οπότε η διατήρηση αυτών των εδαφών είναι πολύ σημαντική. Η διατήρηση αυτή επιδιώκεται όχι μόνο έναντι της αυτοδιάθεσης που ενίοτε επιχειρείται από τους ντόπιους πληθυσμούς, αλλά και έναντι των επιδιώξεων άλλων κρατών για προσάρτηση των εν λόγω εδαφών στην επικράτεια τους. Οι Lancaster και Taulbee (1985), αναφερόμενοι σε θύλακες (αντί σε υπερπόντια εδάφη), εξηγούν ότι ένεκα της διαδικασίας από-αποικιοποίησης που βρίσκεται στα τελευταία της στάδια υπάρχει μεγαλύτερη προσοχή στα εναπομείναντα αυτά εδάφη από τα κράτη που γειτνιάζουν με αυτά. Στην ίδια έρευνα (Lancaster και Taulbee, 1985), αναφέρονται οι επιδιώξεις της Αργεντινής στα Φώκλαντ (Μαλβίνα) και της Ισπανίας στο Γιβραλτάρ – τα οποία είναι υπερπόντια εδάφη του Ηνωμένου Βασιλείου – όπου

γίνεται λόγος για να μεταβιβαστεί η κυριαρχία αυτών των περιοχών από το ένα κράτος στο άλλο αντί τη χορήγηση κυριαρχικής ανεξαρτησίας, με πρόσχημα την εγγύτητα σε αυτά τα εδάφη έναντι της θέσης του Ηνωμένου Βασιλείου που υποστηρίζει ότι αυτά τα εδάφη είναι κατοχυρωμένα διαμέσου συνθηκών και επιπλέον ότι οι ντόπιοι πληθυσμοί έχουν αναπτύξει μια ξεχωριστή ταυτότητα και πολιτική κουλτούρα διαφορετική από του κράτους που το διεκδικεί (την Αργεντινή και την Ισπανία με βάση το συγκεκριμένο παράδειγμα).

Όπως και η Γαλλία, έτσι και το Ηνωμένο Βασίλειο διαθέτει όχι μόνο υπερπόντια εδάφη, αλλά και τρόπους πέραν των υπερπόντιων εδαφών για επιρροή στο εξωτερικό, στα πλαίσια του αποικιακού παρελθόντος του. Το Ηνωμένο Βασίλειο έχει και άλλες περιοχές υπό τον έλεγχο του, διαμέσου μιας άλλης μορφής, γνωστά ως Crown Dependencies. Αυτά τα εδάφη είναι 3 νησιά (2 βρίσκονται στα στενά της Μάγχης και 1 βρίσκεται μεταξύ Ηνωμένου Βασιλείου και Ιρλανδίας), στα οποία επικρατεί καθεστώς αυτοδιοίκησης αλλά ταυτόχρονα είναι υπό την ευθύνη του στέμματος. Οι Wilson και Hanlon (2023, p.105), δίνουν τον εξής ορισμό: «Crown Dependencies (the Bailiwicks of Jersey and Guernsey and the Isle of Man) are sub-national island jurisdictions in the British Isles whose autonomy and sovereignty over internal matters is guaranteed by their long-standing relationship with the British Crown». Δεν αποτελούν μέρος του Ηνωμένου Βασιλείου, ούτε αποτελούν υπερπόντια εδάφη και επίσης δεν αποτελούν μέρος των κρατών της Κοινοπολιτείας. Η Κοινοπολιτεία από την άλλη, είναι μια διεθνής ένωση με τα μέλη της να ανέρχονται στα 56 κράτη (The Commonwealth, 2022), τα οποία στην πλειοψηφία τους αποτελούσαν εδάφη της Βρετανικής Αυτοκρατορίας. Οι αρμοδιότητες αυτής της ένωσης δεν ξεφεύγουν εκτός των μη κυβερνητικών σχέσεων των κρατών που αποτελούν μέλη της. Επιπρόσθετα, υπάρχει και το Βασίλειο της Κοινοπολιτείας (Commonwealth Realm), το οποίο αποτελείται από 15 χώρες με επικεφαλή τον βασιλιά του Ηνωμένου Βασιλείου, που κυρίως όμως έχει τυπικό χαρακτήρα. Συνοψίζοντας: Υπερπόντια εδάφη, Crown Dependencies, Κράτη Κοινοπολιτείας, Βασίλειο Κοινοπολιτείας. Όλες αυτές οι κτήσεις, διεκδικήσεις και ενώσεις συνδυαστικά, είτε είναι ουσιαστικής σημασίας είτε όχι, αποτελούν μοναδικό

μείγμα που συναντάται μόνο στο Ηνωμένο Βασίλειο, το οποίο φαίνεται να δυσκολεύεται να απολέσει την ανάμνηση της Βρετανικής Αυτοκρατορίας.

2.2. Στρατιωτικές Βάσεις του Ηνωμένου Βασιλείου και Διπλωματικοί Χειρισμοί

Ακολουθώντας την πρακτική της σημερινής εποχής όσον αφορά την προβολή ισχύος στο εξωτερικό, το Ηνωμένο Βασίλειο διαθέτει και αυτό στρατιωτικές βάσεις. Σύμφωνα με δημοσίευμα (Miller, 2020) το Ηνωμένο Βασίλειο διαθέτει στρατιωτική παρουσία σε 145 στρατιωτικές βάσεις σε 42 κράτη, εκ των οποίων τις 60 διαθέτει μόνο του ενώ στις υπόλοιπες 85 συνυπάρχει με τους συμμάχους του που τις κατέχουν. Από πλευράς Ηνωμένου Βασιλείου μπορούμε να πούμε ότι η εν λόγω κατοχή στρατιωτικών βάσεων εκ πρώτης όψεως αποτελεί επίτευγμα, νοουμένου των συνθηκών όπου οι ΗΠΑ είναι επικυρίαρχοι σε αυτό τον τομέα και οι αποστάσεις τεράστιες. Όλα αυτά ταυτόχρονα με την φθίνουσα πορεία του σε σχέση με την Βρετανική Αυτοκρατορία, το Ηνωμένο Βασίλειο συνδυαστικά με τη χρήση σκληρής ισχύος και διπλωματίας προσπαθεί να ισορροπήσει στο σημερινό διεθνές σύστημα, πέραν των άλλων και διαμέσου της στρατιωτικής του παρουσίας και στρατιωτικής διείσδυσης του στο εξωτερικό. Οι σχέσεις του Ηνωμένου Βασιλείου με τα υπερπόντια εδάφη του αλλά και τις ΗΠΑ, είναι κομβικής σημασίας για την διατήρηση της ύπαρξης των στρατιωτικών βάσεων.

2.2.1. Σχέσεις με Υπερπόντια Εδάφη

Ένα παράδειγμα αποτελούν τα νησιά Falklands τα οποία βρίσκονται στον νότιο Ατλαντικό Ωκεανό, 500 χιλιόμετρα ανατολικά της Αργεντινής. Για αυτή την περιοχή ξέσπασε ένοπλη σύγκρουση μεταξύ Ηνωμένου Βασιλείου και Αργεντινής το 1982. Το γεγονός ότι τα Falklands αποτελούν μέχρι και σήμερα μέρος του Ηνωμένου Βασιλείου οφείλεται πρώτον, στην νικητήρια έκβαση του πολέμου και την αποφασιστικότητα του Ηνωμένου Βασιλείου να επέμβει άμεσα και δραστικά και δεύτερον, στην κουλτούρα

που έχει περάσει στους ντόπιους πληθυσμούς και στο αίσθημα ότι αποτελούν κομμάτι του Ηνωμένου Βασιλείου ασχέτως της τεράστιας απόστασης που τους χωρίζει.

Ο Caviedes (1994) ως απόηχο αυτής της πολεμικής αντιπαράθεσης του 1982 αναφέρει ότι για την Αργεντινή οι συνέπειες του πολέμου ήταν επώδυνες διότι ηττήθηκαν από το Ηνωμένο Βασίλειο, πράγμα που προκάλεσε ντροπή στο εν λόγω κράτος. Στην ίδια έρευνα (Caviedes, 1994) προστίθεται το γεγονός ότι στην εν λόγω αντιπαράθεση δεν έχει βρεθεί ακόμα λύση καθώς καμία χώρα δεν έχει παραιτηθεί από τα δικαιώματά της στα νησιά, δημιουργώντας μια κατάσταση ανεκτικής αναμονής, όπου το Ηνωμένο Βασίλειο παραμένει κολλημένο σε μια μακρινή αποικία που κατοικείται από μερικές χιλιάδες πιστούς υπηκόους των οποίων το κόστος συντήρησης υπερβαίνει κατά πολύ οποιοδήποτε οικονομικό ή στρατηγικό όφελος. Παρόλο που οι σχέσεις μεταξύ Ηνωμένου Βασιλείου και Αργεντινής έχουν εξομαλυνθεί, οι στρατιωτικές βάσεις στην εν λόγω περιοχή φαίνεται να έχουν τη σημασία τους καθώς το πρόβλημα της κυριότητας των Falklands παραμένει.

Το Ηνωμένο Βασίλειο, διατηρεί το Γιβραλτάρ και τις στρατιωτικές του εγκαταστάσεις πάλι διαμέσου της δημιουργίας της αίσθησης στους κατοίκους του Γιβραλτάρ για το ότι ανήκουν στο Ηνωμένο Βασίλειο. Ο Lambert (2005, p.206) αναφέρει: «Although imperialism is firmly on the geographical agenda at present, rarely does the British Overseas Territory of Gibraltar feature, even though it is the only remaining formal colony in Europe. Seized in 1704, Gibraltar has come to stand as a symbol of British imperial resilience, a status encapsulated by the phrase 'as solid as the Rock'. [...] a place-based imperial discourse has served to marginalize the civilian population and yet, paradoxically, has been appropriated locally to articulate a distinctive sense of belonging. [...] a surviving colony such as Gibraltar, with its apparently loyal population, complicates postcolonial categories, periodizations and assumptions». Όπως και στην περίπτωση των νήσων Falklands, το Ηνωμένο Βασίλειο διατηρεί το Γιβραλτάρ και κατ' επέκταση τις στρατιωτικές του βάσεις, διαμέσου του αισθήματος κοινής ταυτότητας που έχει οικοδομήσει με το πέρασμα του χρόνου όπου

οι ντόπιοι νιώθουν ότι ανήκουν στο Ηνωμένο Βασίλειο, ασχέτως της απόστασης που τους χωρίζει.

2.2.2. Σχέσεις με ΗΠΑ

Σε αντίθεση με τις ΗΠΑ οι οποίες συνέβαλαν στην από-αποικιοποίηση αντικαθιστώντας την αποικιοκρατική πρακτική των τότε αποικιοκρατών με τις στρατιωτικές βάσεις, το Ηνωμένο Βασίλειο έκανε κάτι διαφορετικό: προσπάθησε να κρατηθεί από τις αποικίες για να ιδρύσει στρατιωτικές βάσεις. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι σχεδόν σε όλα τα υπερπόντια εδάφη του το Ηνωμένο Βασίλειο διαθέτει στρατιωτικές βάσεις, αλλά και σε εδάφη τα οποία παλαιότερα αποτελούσαν μέρος της Βρετανικής Αυτοκρατορίας.

Μετά την Αμερικανική Επανάσταση του 17^{ου} αιώνα που είχε ως αποτέλεσμα την ίδρυση των ΗΠΑ (Greene, 2000), σήμερα το Ηνωμένο Βασίλειο έχει οπωσδήποτε διαφορετικές σχέσεις μαζί τους (ΗΠΑ) και σίγουρα όχι τις συγκρουσιακές εκείνης της εποχής. Σήμερα, έχοντας αντιληφθεί το Ηνωμένο Βασίλειο ότι πλέον δεν αποτελεί την κυρίαρχο δύναμη στον πλανήτη τουλάχιστον σε όρους σκληρής ισχύος έχοντας αντικατασταθεί από τις ΗΠΑ, η στάση του είναι εντελώς διαφορετική, αποτελώντας σήμερα τον πιο στενό τους σύμμαχο. Το γνωμικό «if you can't win them, join them» εκ των πραγμάτων φαίνεται να ισχύει σε αυτή την περίπτωση. Η παραπάνω υπόθεση ισχυροποιείται, παρατηρώντας την σύγχρονη διπλωματία του Ηνωμένου Βασιλείου του οποίου οι σχέσεις με τις ΗΠΑ κυρίως μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο χαρακτηρίζονται ως «special relationship» (Χυ, 2017) και επίσης διότι υπάρχουν ενδείξεις για την ακλόνητη υποστήριξη προς στις ΗΠΑ, ακόμα και έναντι της Ευρωπαϊκής Ένωσης της οποίας το Ηνωμένο Βασίλειο ήταν μέλος, όπως αναφέρει ο Fonte (2004) σχετικά με τον πόλεμο στο Ιράκ και την υποστήριξη προς τις ΗΠΑ για επέμβαση. Στην ίδια έρευνα (Fonte, 2004), αναλύεται ότι ο θεσμός έθνους-κράτους και της πολιτικής του Ηνωμένου Βασιλείου το οποίο ενεθάρρυνε αυτή την επέμβαση των ΗΠΑ, και αντίστοιχα οι ΗΠΑ ενθαρρύνουν την πολιτική των εθνών-κρατών της Ευρώπης, επειδή την εξυπηρετούν λόγω του ότι υποστηρίζει τα εθνικά της συμφέροντα (ΗΠΑ) και επειδή αντιτίθενται στο

εγχείρημα της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης και κατ' επέκταση έναν εν δυνάμει ανταγωνιστή. Στην περίπτωση των στρατιωτικών βάσεων, χαρακτηριστικό παράδειγμα για την στενότητα συνεργασία του Ηνωμένου Βασιλείου με τις ΗΠΑ αποτελεί το νησί Diego Garcia.

Το νησί Diego Garcia αποτελεί μέρος του συμπλέγματος νησιών του Αρχιπελάγους Chagos, το οποίο βρίσκεται υπό την κυριαρχία του Ηνωμένου Βασιλείου ως ένα από τα υπερπόντια εδάφη του και συγκεκριμένα γνωστό ως British Indian Ocean Territory (BIOT). Το Ηνωμένο Βασίλειο συνεργαζόμενο με τις ΗΠΑ δημιούργησαν στρατιωτική βάση στο νησί Diego Garcia, εκτοπίζοντας όλους τους ντόπιους πληθυσμούς του αρχιπελάγους, όπως αναφέρει ο Vine (2012, p.847): «The Chagossians were forcibly removed from Diego Garcia and the rest of the British-controlled archipelago in the late 1960s and early 1970s as part of the creation of what for US government officials has become one of the most important bases in the world. The US and UK governments displaced the Chagossians 1,200 miles from their homeland to the western Indian Ocean islands of Mauritius and the Seychelles». Το παράδειγμα της δημιουργίας στρατιωτικής βάσης στο νησί Diego Garcia δεν αναδεικνύει μόνο τις στενές σχέσεις μεταξύ Ηνωμένου Βασιλείου και ΗΠΑ, αλλά ταυτόχρονα αναδεικνύει και τις στενές σχέσεις μεταξύ αποικιών και στρατιωτικών βάσεων, όπου ο Vine (2004, p.133) αναφέρει: «The expulsion of the Chagossians and others like them around the world suggests that there are also important continuities between European colonialism and the exercise of US power in the twentieth century. The US global basing network, of which Diego Garcia is an important part, is rooted in colonialism and its legacies. Many of the most important US bases are in fact still colonies. Diego Garcia and BIOT are a prime example as the last colony created by the United Kingdom». Αυτό που αντιλαμβανόμαστε από το προηγούμενο απόσπασμα είναι ότι λειτουργεί ενισχυτικά στην υπόθεση του προηγούμενου κεφαλαίου, ότι δηλαδή η πρακτική των στρατιωτικών βάσεων, ναι μεν αποτελούν μια διαφορετική πρακτική αλλά ταυτόχρονα αποτελούν και τη συνέχεια των αποικιών.

Παρόλη τη στενότητα συνεργασία Ηνωμένου Βασιλείου και ΗΠΑ, υπό τις κατάλληλες περιστάσεις, δηλαδή σύγκρουση συμφερόντων μεταξύ των δύο – όπως άλλωστε είδαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο με την Διακήρυξη των 14 σημείων – ενδεχομένως να υπάρξει η περίπτωση όπου η εν λόγω συνεργασία να πάψει να είναι τόσο στενή. Ο Harris (2022, p.395) σχετικά με αυτό και συνδυαστικά με το νησί Diego Garcia αναφέρει: «recent events mean that the base on Diego Garcia faces political and legal uncertainty. It is housed inside one of 14 remaining British Overseas Territories, the British Indian Ocean Territory. The vast majority of the international community regards this jurisdiction as an illegal holdover from the colonial era, and recognises Mauritius as the legitimate sovereign authority over Diego Garcia and the rest of the Chagos Islands. [...] the United States might consider supporting the decolonisation of the Chagos Archipelago – including the critical island of Diego Garcia – for reasons of strategic self-interest as well as moral integrity».

2.2.3. Σχέσεις με Άλλα κράτη

Το Ηνωμένο Βασίλειο διαθέτει στρατιωτική παρουσία και συνεργασία και με άλλα, ανεξάρτητα κράτη. Στα πλαίσια του παγκόσμιου εμπορίου και οικονομίας, δύο από τα πιο σημαντικά αποτελούν το Μπρούνεϊ και η Σιγκαπούρη, στα οποία θα αναφερθούμε επιγραμματικά. Ο λόγος για την αναφορά στα δύο συγκεκριμένα κράτη, οφείλεται στη γεωγραφία τους, καθώς βρίσκονται σε ένα από τα πιο νευραλγικά σημεία του πλανήτη: τη νότια Σινική Θάλασσα και τα στενά της Μαλάκα.

Στο Μπρούνεϊ υπάρχει στρατιωτική παρουσία του Ηνωμένου Βασιλείου, όπου ο Roberts (2011, p.45) αναφέρει: «Given the limited capacity of Brunei's armed forces, the nation's security continues to depend on key relationships with the United Kingdom and Singapore. Since independence, the British have provided a 2,000-strong Gurkha battalion for the defence of Brunei's sovereignty». Αυτή η παρουσία του Ηνωμένου Βασιλείου στο Μπρούνεϊ αποτελεί συνέχεια της παρεμβατικής πολιτικής στα πλαίσια την Βρετανικής Αυτοκρατορίας, όπου το Μπρούνεϊ έχει καταστεί ανίκανο να εγγυάται

την κυριαρχία του και έτσι να εξαρτάται από το Ηνωμένο Βασίλειο. Η Σιγκαπούρη, η οποία αποτελούσε και αυτή αποικία της Βρετανικής Αυτοκρατορίας, διατηρεί στις ναυτικές της βάσεις βρετανική παρουσία διαμέσου εγκαταστάσεων υποστήριξης. Η στρατιωτική παρουσία του Ηνωμένου Βασιλείου μέχρι και σήμερα, πέραν του ουσιαστικού λόγου που είναι τα στενά της Μαλάκα, έχουν και συμβολική παρουσία, καθώς τόσο το Μπρούνεϊ όσο και η Σιγκαπούρη, μπορούσαν να αποτελούν μέρος της Μαλαισίας που όμως για διαφορετικούς λόγους αυτό δεν επετεύχθη και αντί αυτού αποτελούν ανεξάρτητα κράτη. Έτσι, η συμβολική στρατιωτική παρουσία του Ηνωμένου Βασιλείου διατηρείται σε Μπρούνεϊ και Σιγκαπούρη για να επισημαίνει την ανεξαρτησία αυτών των δύο κρατών από την μια, αλλά και από την άλλη ότι η επιρροή του δεν έχει εξαλειφθεί από την περιοχή.

Μία άλλη περίπτωση όπου το Ηνωμένο Βασίλειο διαθέτει στρατιωτική παρουσία είναι το Μπελίζ. Το Μπελίζ το οποίο αποτελούσε αποικία του Ηνωμένου Βασιλείου έλαβε την ανεξαρτησία του το 1981. Όμως, οι εδαφικές αξιώσεις της Γουατεμάλα έναντι του Μπελίζ οδήγησαν στο να παραμείνουν Βρετανικά στρατεύματα προς διαφύλαξη της εδαφικής του ακεραιότητας (Philip, 1984). Το Ηνωμένο Βασίλειο πέραν από τα στρατεύματα που διαθέτει για την διαφύλαξη του Μπελίζ, χρησιμοποιεί το τροπικό περιβάλλον του για σκοπούς εκπαίδευσεως των στρατευμάτων του.

2.3. Από-νομιμοποίηση του Ηνωμένου Βασιλείου στο εξωτερικό

Η περίπτωση της Μάλτας αποτελεί ένα παράδειγμα όπου το Ηνωμένο Βασίλειο έχει χάσει την μάχη διατήρησης στρατιωτικών βάσεων διαμέσου της από-νομιμοποίησης. Ο Smith (2022, p.51) αναφέρει: «While Britain undoubtedly sought to exercise influence over its former colony in the years immediately following formal constitutional separation in September 1964, especially with respect to its remaining military and financial commitments to Malta, this invariably proved a forlorn enterprise. Indeed, rather than being influenced by the former colonial power, Malta used persuasion, cajolery, and even threats as in the case of the harassment of British forces during the

defence run- down controversy, to extract the maximum advantage from Britain [...]. in the 1971 Maltese general election and the return to power of Dom Mintoff's Malta Labour Party determined to obtain greater financial recompense for Britain's remaining military presence on the island». Αυτό που παρατηρούμε είναι ότι παρόλο που το Ηνωμένο Βασίλειο προσπαθούσε να διατηρήσει την στρατιωτική επιρροή του στη Μάλτα ακόμα και μετά τον συνταγματικό διαχωρισμό, ο πληθυσμός της Μάλτας ανάγκασε το Ηνωμένο Βασίλειο να μην προχωρήσει σε αυτή την διατήρηση. Η αντίσταση με όλους τους διπλωματικούς τρόπους αλλά και με την παρουσία μιας νέας κυβέρνησης η οποία απαιτούσε μεγαλύτερες οικονομικές οφειλές από την στρατιωτική παρουσία, ανάγκασε το Ηνωμένο Βασίλειο να επισπεύσει την απομάκρυνση τους από την Μάλτα.

3. ΤΡΙΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Οι Στρατιωτικές Βάσεις του Ηνωμένου Βασιλείου στην Κύπρο

Στο τρίτο και τελευταίο κεφάλαιο θα μελετηθούν συγκεκριμένα οι στρατιωτικές βάσεις του Ηνωμένου Βασιλείου που εδρεύουν στην Κύπρο. Αρχικά θα αναλυθεί το πώς έγινε η μετάβαση του νησιού από αποικία σε ημιτελή ανεξάρτητη δημοκρατία με την Συνθήκη Εγκαθίδρυσης και Εγγυήσεων του 1960, και πιο συγκεκριμένα λόγω της δημιουργίας κυρίαρχων στρατιωτικών βάσεων. Εν συνεχεία θα δοθεί έμφαση για το πώς αυτές οι στρατιωτικές βάσεις διατηρούνται μέχρι και σήμερα στα πλαίσια τόσο εγχώριων χειρισμών όσο και εξωτερικών παρεμβάσεων. Καταληκτικά θα αναλυθούν οι λόγοι για τους οποίους οι στρατιωτικές βάσεις της Κύπρου είναι τόσο σημαντικές τόσο για το Ηνωμένο Βασίλειο, όσο και για τις ΗΠΑ.

3.1. Από αποικία σε στρατιωτικές βάσεις: Η παρουσία του Ηνωμένου Βασιλείου στην Κύπρο

Η γεωγραφική θέση της Κύπρου έχει χαρακτηριστεί πολλές φορές ως το «Σταυροδρόμι τριών ηπείρων» και όχι αδικώς. Η εγγύτητα της με Ευρώπη, Ασία και Αφρική καθιστούσε το νησί ένα λάφυρο προς κατάκτηση από αρχαιοτάτων χρόνων. Η παρουσία του Ηνωμένου Βασιλείου στην Κύπρο ξεκινά πολλά χρόνια πριν, όπου το νησί δόθηκε από την Τουρκία (τότε Οθωμανική Αυτοκρατορία) στα πλαίσια συμφωνίας μεταξύ των δύο. Ο Harfield (1978, p.160) αναφέρει: «on the 4th June, 1878, the British occupation and administration of Cyprus commenced. This was as a result of an agreement reached between Turkey and Great Britain under which Britain agreed to come to the aid of Turkey should it be attacked and, in return, the control of the island of Cyprus passed to the British». Από το 1878 μέχρι το 1960 η Κύπρος αποτελούσε αποικία του Ηνωμένου Βασιλείου.

Υπάρχει όμως ένα κομβικό σημείο, το οποίο εξύψωσε την σημασία της Κύπρου σε εντελώς διαφορετικά επίπεδα και δεν είναι άλλο από την διάνοιξη της Διώρυγας του Σουέζ στην Αίγυπτο το 1869. Η Διώρυγα του Σουέζ, δημιούργησε μια καινούργια

πραγματικότητα, όπου ένωνε δύο θάλασσες και δύο ωκεανούς: τον Ατλαντικό ωκεανό με τη Μεσόγειο θάλασσα διαμέσου του Γιβραλτάρ και τον Ινδικό ωκεανό με την Ερυθρά θάλασσα διαμέσου των στενών Μπαρμπ Ελ Μαντέμπ, όπου κεντρικός συνδετικός κρίκος αυτής της αλυσίδας είναι η Διώρυγα του Σουέζ, που της προσδίδει ίση αξία με αυτή της Διώρυγας του Παναμά (Mostafa, 2004). Η κίνηση του Ηνωμένου Βασιλείου προς απόκτηση της Κύπρου, ενδέχεται να αποτελούσε μέρος της ευρύτερης στρατηγικής του ως παγκόσμιας ναυτικής δύναμης της εποχής, άμεσα συνδεόμενης με αυτό το καινούργιο δεδομένο της αλλαγής των γεωγραφικών δεδομένων, δηλαδή της διάνοιξης της Διώρυγας του Σουέζ. Το γεγονός ότι αργότερα το 1954 το Ηνωμένο Βασίλειο απώλεσε τον έλεγχο της Διώρυγας του Σουέζ, ανέδειξε ακόμα περισσότερο την στρατηγική σημασία της Κύπρου όπως αναφέρει ο Hatzivassiliou (2009, p.1143): «In the early period after World War II, Cyprus became useful to Britain both for the military projection of British power in the Middle East, and for the planning of an air campaign against the Soviet Union itself. At the same time, the mounting British difficulties in the Middle East, especially the loss of the Suez base in 1954, meant that Cyprus, under full British sovereignty, was the most “secure” British position in the region. Thus, strategic and military needs were important in the British decision to retain the island. Even after Cypriot independence in 1960, London retained two large sovereign bases in Cyprus».

Η παγκόσμια τάση από-αποικιοποίησης που επικρατούσε στον πλανήτη εκείνη την περίοδο είχε βοηθήσει στην έναρξη του απελευθερωτικού αγώνα της ΕΟΚΑ μεταξύ 1955-59, ο οποίος είχε συνδράμει στο να μετατραπεί η Κύπρος σε ανεξάρτητο κράτος. Παρόλα αυτά η ανεξαρτησία αυτή ήταν ημιτελής, καθώς με την Συνθήκη Εγκαθίδρυσης της Κυπριακής Δημοκρατίας, δόθηκε το δικαίωμα για δημιουργία κυρίαρχων στρατιωτικών βάσεων στο νησί, δηλαδή έδαφος που αποτελεί μέρος του Ηνωμένου Βασιλείου κατατάσσοντας το στα υπερπόντια εδάφη του (με την διαφοροποίηση στην περίπτωση της Κύπρου ότι είναι υπό το Βρετανικό Υπουργείο Άμυνας και όχι το Υπουργείο Εξωτερικών). Ο Stergiou (2014) αναφέρει: «The arduous process of the decolonization of Cyprus formally came to an end in 1960, when the Treaty of Establishment created the Republic of Cyprus. The treaty provided for the specific status

of the Sovereign Base Areas (SBAs), which remained under British control, recognized by the Cypriots as sovereign British territory». Η ημιτελής από-αποικιοποίηση της Κύπρου δεν αποτελεί τον κανόνα, αλλά την εξαίρεση. Σε αντίθεση με άλλες γειτονικές χώρες οι οποίες κατάφεραν να απομακρύνουν τους Βρετανούς από τις στρατιωτικές βάσεις που υπήρχαν στην επικράτεια τους, στην Κύπρο - η οποία παρουσίασε λιγότερη αντίσταση - οι στρατιωτικές βάσεις που αποτελούν ταυτόχρονα μέρος του Ηνωμένου Βασιλείου παρέμειναν, καθιστώντας έτσι την Κυπριακή Δημοκρατία ως ένα κράτος με περιορισμούς στα κυριαρχικά του δικαιώματα διαμέσου της Συνθήκης Εγκαθίδρυσης και Εγγυήσεων του 1960 (Stergiou, 2014).

Για καλύτερη κατανόηση των στρατιωτικών βάσεων που βρίσκονται στην Κύπρο, πρέπει πρώτα να διευκρινιστεί ο χώρος που βρίσκονται καθώς και τα είδη τους. Ο Ker-Lindsay (2008, p.542) χαρτογραφεί τις στρατιωτικές βάσεις της Κύπρου ως εξής: «In the eastern part of the island, near to the town of Larnaca, is the Dhekelia Sovereign Base Area. Over in the west of the island, close to Limassol, Cyprus' second city, is the Episkopi Sovereign Base Area. This second base is the more important of the two as it incorporates RAF Akrotiri, the largest British air base outside of the United Kingdom. While the United Kingdom has indicated that it is willing to relinquish Dhekelia as part of an overall peace settlement on the island, Episkopi is still considered to be especially valuable to Britain. And while there is a high level of vigilance maintained across all parts of the SBAs there is a much more obvious security presence around the air base facilities than the army garrisons». Στο παρόν σημείο, οι στρατιωτικές βάσεις του Ηνωμένου Βασιλείου στην Κύπρο διαχωρίζονται σε αεροπορικές και στρατευμάτων. Όμως, όπως θα δούμε μετέπειτα δεν είναι μόνο αυτές οι κατηγορίες στρατιωτικών βάσεων που υπάρχουν στο νησί, καθώς εγκαταστάσεις πληροφοριών είναι επίσης υπαρκτές.

3.2. Διατήρηση των στρατιωτικών βάσεων του Ηνωμένου Βασιλείου στην Κύπρο

«Διαίρει και Βασίλευε». Αυτός είναι ο τρόπος που το Ηνωμένο Βασίλειο είχε τον έλεγχο του νησιού από την περίοδο που ήταν αποικία. Ο ίδιος τρόπος είναι αυτός που είχε

προετοιμάσει το έδαφος για να δημιουργηθούν οι στρατιωτικές βάσεις, την ίδια στιγμή μάλιστα που δημιουργήθηκε η Κυπριακή Δημοκρατία διαμέσου της Συνθήκης Εγκαθίδρυσης και Εγγυήσεων. Η ύπαρξη δύο κοινοτήτων στο νησί καθώς και οι διαφορές που τις χαρακτηρίζουν, το Ηνωμένο Βασίλειο φρόντισε όχι μόνο να τις κρατήσει ζωντανές, αλλά να τις αναζωπυρώσει επίσης, όπως αναφέρουν οι Kliot και Mansfield (1997): «During the 1955-9 hostilities, two salient features emerged which became permanent components of the later conflicts in the 1960s and in 1974. First was the internationalization of the conflict by both Greece and Turkey. The British administration contributed considerably to the escalation of violence between the two communities and to the Turkish involvement [...].the 1955-9 conflict clearly showed that 80 years of British rule had done nothing to encourage the emergence of a Cypriot nation. To a certain degree, the two communities had been played off against each other».

Έπειτα από τα τετελεσμένα που δημιουργήθηκαν για τους Κυπρίους από τη Συνθήκη της Ζυρίχης από Ελλάδα και Τουρκία, ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος ως πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας, προσπάθησε να μετριάσει το αίσθημα πικρίας του κυπριακού πληθυσμού, προσπαθώντας να αποκομίσει όσα περισσότερα μπορούσε από τους Βρετανούς στη διάσκεψη του Λονδίνου (Crawshaw, 1960). Ένας τρόπος που επιχειρήθηκε αυτό εκ μέρους του Μακαρίου ήταν διαμέσου μιας συμβολικής ενέργειας χωρίς ιδιαίτερη σημασία, όπου στις διαπραγματεύσεις δεν δέχτηκε την πρόταση για την δημιουργία στρατιωτικών βάσεων σε έκταση 100 τετραγωνικών μιλίων, αλλά απαίτησε να γίνει 99 τετραγωνικών μιλίων (Constantinou and Richmond, 2005). Αυτοί οι χειρισμοί του Μακαρίου, κρίνοντας εκ των υστέρων με την σημερινή γνώση που υπάρχει, μάλλον αρνητικό αντίκτυπο είχαν παρά θετικό. Αυτό οφείλεται μεταξύ άλλων, στο γεγονός ότι είχε δημιουργηθεί μια κακή εικόνα για το πρόσωπο του, όπου ο Stern (1975) αναφέρει: «The prevailing view of Makarios was that he was unreliable, demagogic, anti-Western, and obstructive to any final settlement of the Cyprus problem. This royalist, Byzantine church patriarch and master political tightrope walker was being caricatured as a "Castro of the Mediterranean." If he bore comparison with

another Third World leader it would be Sihanouk of Cambodia, whose true political color was also royal blue rather than Marxist red, not Castro. But in the exalted heights of his summit diplomacy, Kissinger had little time, patience, or empathy with such leaders as Makarios or Sihanouk, both survival acrobats struggling to maintain national sovereignty in the shadows of the great power triangle». Το αντιαποικιακό ρεύμα της εποχής, η εσφαλμένη εκτίμηση του εκτοπίσματος του, η έλλειψη διορατικότητας και ανάλυσης της μεγάλης εικόνας από πλευράς Μακαρίου σε συνδυασμό με την έλλειψη εμπιστοσύνης από τον Kissinger, ενδέχεται να είναι ορισμένοι παράγοντες οι οποίοι στερήσαν τις στρατιωτικές βάσεις του Ηνωμένου Βασιλείου στην Κύπρο, τη στιγμή που υπήρχαν οι συγκυρίες για κατάλυση τους όπως θα δούμε στη συνέχεια.

3.3. Η σημαντικότητα των στρατιωτικών βάσεων στην Κύπρο: Η μεγάλη εικόνα

Η μεγάλη εικόνα που δεν αντιλαμβανόταν ο Μακάριος, που αντιλαμβανόταν ο Kissinger και που το Ηνωμένο Βασίλειο υπόθαλπε άθελα του ενδεχομένως, ήταν στα πλαίσια του διπολικού διεθνούς συστήματος και της αντιπαράθεσης μεταξύ ΗΠΑ και Σοβιετικής Ένωσης. Από τη μια, το Ηνωμένο Βασίλειο όπως αναφέρθηκε προηγουμένως διαμέσου της επιθυμίας του να διατηρήσει τον έλεγχο της Κύπρου, δυσχέραινε τις σχέσεις μεταξύ δύο νατοϊκών μελών, της Ελλάδας και της Τουρκίας. Από την άλλη, οι ΗΠΑ προσπαθούσαν να διατηρούν καλές σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, με σκοπό την διατήρηση αδιάσπαστη τη νοτιοανατολική πτέρυγα του NATO στα πλαίσια της αντιπαράθεσης τους με τη Σοβιετική Ένωση. Στην βάση αυτών, ο Roucek (1976, p.738) αναφέρει: «the geopolitical aspects of a small island, Cyprus, is of importance to the NATO and even Washington was demonstrated in July, 1974, when definite attempts were made to avoid open warfare between two of its NATO allies, Greece and Turkey». Συνεχίζοντας ο Roucek (1976) αναλύει τους τρεις λόγους για αυτή την παρέμβαση από πλευράς ΗΠΑ, ως εξής: Πρώτον, ήθελαν να αποφύγουν τη δυσαρέσκεια της Ελλάδας στην οποία εξαρτιόνταν λόγω των βάσεων της Σούδας, στα πλαίσια του ανεφοδιασμού από την Ευρώπη στην ασταθή Μέση Ανατολή. Δεύτερον,

δεν ήθελαν να επιτρέψουν την κάθοδο της Σοβιετικής Ένωσης στην περιοχή διαμέσου στρατιωτικών βάσεων στην Κύπρο όπου θα δημιουργούσαν τεράστιο πρόβλημα, καθώς θα έμπαινε ανάμεσα στην νοτιοανατολική πτέρυγα του NATO (Ελλάδα – Τουρκία) και τη Μέση Ανατολή (στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί το γεγονός ότι υπήρχε συμπάθεια από πλευράς ΗΠΑ για τον αγώνα του Μακαρίου, αλλά λόγω της στροφής του προς την Σοβιετική Ένωση για βοήθεια ανάγκαζε τις ΗΠΑ να εμποδίσουν αυτή την προσπάθεια). Τρίτον, θα ήταν πολύ δύσκολο να υποστηρίξουν τον Έκτο Αμερικανικό Στόλο στην Ανατολική Μεσόγειο αν δυσαρεστούσαν την Ελλάδα και έχαναν τις στρατιωτικές βάσεις που τον υποστήριζαν, όπου ταυτόχρονα το ίδιο δύσκολο θα ήταν να λάβουν έγκριση από το Κογκρέσο για υποστήριξη της Ελληνικής κυβέρνησης για ανατροπή του Μακαρίου. Συνοψίζοντας, τα προβλήματα που είχαν να αντιμετωπίσουν οι ΗΠΑ ήταν: με την Τουρκία, την Ελλάδα, την Σοβιετική Ένωση και τον Μακάριο. Εν κατακλείδι, για να διατηρήσουν τον έλεγχο της κατάστασης οι ΗΠΑ στην περιοχή, ήταν σημαντικό να μην υπάρχει νατοϊκός ηττημένος (Ελλάδα ή Τουρκία) από την εν λόγω διένεξη. Εάν υπήρχε ηττημένος τότε αυτός θα έπρεπε να είναι μη νατοϊκός (Κύπρος). Και τέλος να μην επιτραπεί η κάθοδος της Σοβιετικής Ένωσης. Όλοι οι παραπάνω στόχοι εξυπηρετούνταν διαμέσου της έκβασης της εισβολής του 1974 όπου επήλθε η διχοτόμηση του νησιού και επιπλέον ενός άλλου παράγοντα: η μόνιμη διατήρηση των κυρίαρχων στρατιωτικών βάσεων του Ηνωμένου Βασιλείου στην Κύπρο.

Το Ηνωμένο Βασίλειο δεν είναι σε θέση να χρησιμοποιεί τις στρατιωτικές βάσεις του στην Κύπρο μόνο για τα δικά του συμφέροντα, παρά μόνο συμπληρωματικά στα πλαίσια των συμφερόντων των ΗΠΑ. Κρίνεται σκόπιμο, να παρατεθεί ένα απόσπασμα μεγάλης έκτασης, το οποίο όμως αποτελεί αναγκαιότητα καθώς συνδυάζει την ύπαρξη των κυρίαρχων στρατιωτικών βάσεων του Ηνωμένου Βασιλείου στην Κύπρο υπό την έννοια του ιμπεριαλισμού (Βρετανικού και Αμερικανικού), αλλά και το πώς οι ΗΠΑ χρησιμοποιούν το Ηνωμένο Βασίλειο και τις διάφορες εγκαταστάσεις του, γεγονός που το καθιστά (Ηνωμένο Βασίλειο) υποτελή στην εξωτερική πολιτική τους (ΗΠΑ). Ο Rooksby (2012, pp.83-84) με βάση τα πιο πάνω αναφέρει: «It is impossible to comprehend the current political conjuncture in Cyprus without an understanding of the

history of British and American imperialism on the island. A significant feature of the island today is that large areas are still directly administered by its old colonial master. 277 sq. km of the 9,250 sq. km island is given over to British military bases under the sovereign control of the United Kingdom (UK) government—the Sovereign Base Areas (SBAs). Britain also controls several “retained sites” from which it conducts electronic surveillance and intelligence operations. Furthermore, the Americans enjoy access to the intelligence the British sites gather [...]. The presence of these facilities indicates the continuing strategic importance of the island to the British and Americans. Indeed, Anglo-American imperial policy has fundamentally shaped modern Cypriot history. The concept of Anglo-American imperialism should not be taken to imply that British and American imperialism are identical, but they are, however, closely intertwined. It is difficult to speak of clearly defined “distinct British interests” on the island today because since the end of World War 2 (WW2), Britain’s imperialist role in Cyprus (as elsewhere) has been, in essence, to act as a semi-autonomous lieutenant of US hegemony». Η ταύτιση συμφερόντων του Ηνωμένου Βασιλείου με τις ΗΠΑ, αποτελεί μονόδρομο για το Ηνωμένο Βασίλειο, καθώς πλέον όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως στην εν λόγω διατριβή, αποτελεί σκιά του παλιού εαυτού του.

Όπως είναι κατανοητό, ο συνδυασμός γεωγραφίας και στρατιωτικών βάσεων δεν εξυπηρετεί τα συμφέροντα των κρατών υπό μια αφηρημένη έννοια. Όπως άλλωστε έχει ήδη φανεί από την μέχρι τώρα παρουσίαση των γεγονότων, για τις στρατιωτικές βάσεις του Ηνωμένου Βασιλείου στην Κύπρο υπάρχει ο πολύ συγκεκριμένος λόγος που ΔΕΝ εξυπηρετεί, δηλαδή την ειρήνη. Όπως αναφέρει ο Verrier (1964, p.131): «it is essential to correct a general impression that the British forces are in Cyprus solely to keep the peace. They are not. They are there first and foremost to preserve Britain's strategic interests in the island, which, through bases and other installations, provide in theory the facilities for operations in the Middle and Far East».

Στα πλαίσια της κυριαρχίας των ΗΠΑ έναντι του Ηνωμένου Βασιλείου στον τομέα της πολιτικής των στρατιωτικών βάσεων, υπάρχει ακόμα ένας πολύ σημαντικός λόγος της ύπαρξης των στρατιωτικών βάσεων της Κύπρου, ο οποίος είναι λιγότερο εμφανής: η προστασία του Ισραήλ. Η συνεχής απειλή της ύπαρξης του κράτους του Ισραήλ από το έτος ίδρυσης του το 1948 που οφείλεται στα γειτονικά αραβικά κράτη που το περικλείουν, έχει δημιουργήσει την ανάγκη για την ύπαρξη μιας ασφαλιστικής δικλείδας που να εξυπηρετεί ακριβώς αυτό τον σκοπό. Ο Stergiou (2016) αναφέρει: «In the 1970s, Cyprus's strategic value in the eyes of the US Jewish lobby was upgraded once again. In the mid-1970s, the British—obviously for economic reasons—seemed ready to give up their Sovereign Military Bases on Cyprus, but faced strong opposition from the Americans. US Secretary of State Henry Kissinger saw Cyprus as a tool for Israel's defence. He strongly believed that the elimination of the British bases, especially their intelligence gathering, could have a destabilising effect on the region as a whole». Τα γεγονότα των τελευταίων μηνών επιβεβαιώνουν ακριβώς αυτό και συγκεκριμένα η πρόσφατη, πρωτοφανή και πολυάριθμη εκτόξευση πυραύλων και μη επανδρωμένων αεροσκαφών από το Ιράν προς το Ισραήλ την 13^η Απριλίου του 2024. Έπειτα από την κλιμάκωση των εντάσεων μεταξύ των δύο, στην αντιβαλλιστική προστασία του Ισραήλ κατά της επιθέσεως του Ιράν, συνέβαλε μεταξύ άλλων και η πολεμική αεροπορία του Ηνωμένου Βασιλείου που εδρεύει στην αεροπορική βάση του Ακρωτηρίου (Borger, 2024).

3.4. Οι Στρατιωτικές Βάσεις της Κύπρου Σήμερα και Μελλοντικά Ενδεχόμενα

Η ύπαρξη των στρατιωτικών βάσεων του Ηνωμένου Βασιλείου στην Κύπρο πλέον αποτελεί μία συνήθεια. Η τουρκική κατοχή που υπάρχει στην Κύπρο η οποία αποτελεί μεγαλύτερο πρόβλημα, δεν αφήνει πολιτικά περιθώρια για εστίαση ως προς την επίσημη από-νομιμοποίηση των στρατιωτικών βάσεων από την Κυπριακή Δημοκρατία. Οι περιπτώσεις που υπάρχει αναζωπύρωση του θέματος αποτελούν ένα σπάνιο φαινόμενο, όπως στο παράδειγμα της έντασης που προκλήθηκε έπειτα από τη

σύλληψη ενός βουλευτή από την αστυνομία των βάσεων, όπου οι Faustmann και Kaymak (2008, p.944) αναφέρουν: «British-Cypriot relations remained tense in 2007. The status of the two sovereign British military bases (SBAs) came under the spotlight in April after the arrest of Cypriot MEP Marios Matsakis by SBA police. A few days later the House of Representatives unanimously adopted a resolution urging the Cyprus Government to demand outstanding payment for the bases from Britain, which had not paid for their use since 1965. The resolution also demanded the dissolution of the bases and called for an expert study into their legal status since the bases remained outside the EU». Πέραν αυτών των μεμονωμένων γεγονότων, δεν υπάρχουν εντεταμένες προσπάθειες προς από-νομιμοποίηση των κυρίαρχων στρατιωτικών βάσεων του Ηνωμένου Βασιλείου στην Κύπρο. Επιπρόσθετα σε αυτό, η σημαντικότερη γεωγραφική θέση της Κύπρου σε συνδυασμό με όλα τα οφέλη και ανάγκες που εξυπηρετεί, αποτελεί κακό οιωνό για την απομάκρυνση των στρατιωτικών βάσεων από το νησί. Οι Dodds, Jensen και Constantinou (2015) διακρίνουν τρία πιθανά σενάρια για το μέλλον των στρατιωτικών βάσεων του Ηνωμένου Βασιλείου στην Κύπρο: πρώτον η διατήρηση του status quo, δεύτερον η αναθεώρηση της παρούσας κατάστασης όπου ενδέχεται να απολεσθεί μέρος της έκτασης των στρατιωτικών βάσεων με πιθανά ανταλλάγματα (όπως συνεκμετάλλευση του θαλασσιού ορυκτού πλούτου) και τρίτον και πιο ραγδαίο η διάλυση των στρατιωτικών βάσεων, που όμως για να είναι πιθανό προϋποθέτει την επανένωση του νησιού.

Πέραν των πιθανών προαναφερθέντων σεναρίων, πρέπει πρώτα από όλα να τεθεί ένα ερώτημα προς τον ίδιο τον Κυπριακό λαό: θέλει να παύσουν να υφίστανται οι στρατιωτικές βάσεις του Ηνωμένου Βασιλείου στην Κύπρο? Οι απόψεις στην κοινή γνώμη δίστανται. Μέρος των πολιτών, δηλαδή της άποψης ότι δεν θέλουν να απομακρυνθούν οι στρατιωτικές βάσεις, υποστηρίζουν ότι η παρουσία τους διασφαλίζουν την ασφάλεια της Κυπριακής Δημοκρατίας, έπειτα και από τα γεγονότα του 1974, στα οποία θεωρούν ότι χωρίς την παρουσία του Ηνωμένου Βασιλείου, η τουρκική κατοχή θα διευρυνόταν σε ολόκληρο το νησί. Τα γεγονότα της εισβολής, οδήγησαν μεγάλο αριθμό ανθρώπων να καταφύγουν στο Ηνωμένο Βασίλειο, όπου

διαμέσου αυτών και της παραμονής τους, παρατηρούμε ότι και σε άλλες περιπτώσεις των πληθυσμών άλλων υπερπόντιων εδαφών: της δημιουργίας διαφορετικής ταυτότητας και συμπάθειας προς το Ηνωμένο Βασίλειο. Παράδειγμα αποτελούν χαρακτηρισμοί όπως «το Ηνωμένο Βασίλειο έχει τον πιο ισχυρό στρατό του κόσμου!», έπειτα από προσωπική εμπειρία που προήλθε συγγενικό πρόσωπο της πιο πάνω κατηγορίας, το οποίο καμία σχέση δεν είχε με τα στρατιωτικά θέματα, απλά η εν λόγω άποψη εκφραζόταν καθαρά από θαυμασμό προς το Ηνωμένο Βασίλειο. Επιπρόσθετα, άτομα τα οποία εργάζονται για ή στις στρατιωτικές βάσεις ενδέχεται να κλίνουν προς την άποψη της παραμονής των στρατιωτικών βάσεων.

Υπάρχει και η άλλη άποψη στην οποία το υπόλοιπο μέρος του πληθυσμού της Κύπρου επιθυμεί να απομακρυνθούν οι στρατιωτικές βάσεις από την Κύπρο, θεωρώντας ότι η παρουσία τους είναι περιττή και ότι καταπατούν τα κυριαρχικά δικαιώματα της Κυπριακής Δημοκρατίας. Έχοντας υπόψη τη σημαντική γεωγραφική θέση της Κύπρου και τη δυσκολία που συνοδεύονται όλες οι προσπάθειες από-νομιμοποίησης των στρατιωτικών βάσεων, υπάρχουν οι εξής υποθέσεις για το πώς μπορεί να γίνει εφικτή η απομάκρυνση τους: Πρώτον, διαμέσου της επανένωσης του νησιού, όπως έχει προαναφερθεί. Δεύτερον, ακολουθώντας τον τρόπο που επιδιώκεται αναφορικά με το Αρχιπέλαγος Chagos διαμέσου της νομικής οδού, η οποία μάλιστα σημειώνει ορισμένες επιτυχίες, όπως τη Συμβουλευτική Γνωμάτευση του Διεθνούς Δικαστηρίου (International Court of Justice – ICJ) ότι η συνεχιζόμενη κατοχή του Αρχιπελάγους Chagos από το Ηνωμένο Βασίλειο είναι παράνομη και θα πρέπει να τερματιστεί το συντομότερο δυνατό (Jeffery, 2019). Τρίτον και τελευταίο, η προσέγγιση με τις ΗΠΑ διότι είναι η υπερδύναμη του πλανήτη, είναι σύμμαχος με το Ηνωμένο Βασίλειο και είναι ενδεχομένως η μόνη χώρα που μπορεί να επιβληθεί στο Ηνωμένο Βασίλειο με αναίμακτο τρόπο, προς εξυπηρέτηση της δικής τους πολιτικής, όπως έγινε στην κρίση του Σουέζ το 1956, όπου οι ΗΠΑ άσκησαν πιέσεις για να σταματήσει η σύγκρουση. Όμως διαλέγοντας αυτή την οδό, οδηγούμαστε σε ένα διαφορετικό δρόμο από αυτόν του Κινήματος των Αδεσμεύτων (Hatzivassiliou, 2005) που μας χαρακτηρίζει μέχρι και σήμερα, αφού έτσι θα έχουμε ενταχθεί ξεκάθαρα στην πλευρά της Δύσης, θα

αποτελούμε ξεκάθαρα έναν νατοϊκό σύμμαχο και οι σχέσεις μας με τα γειτονικά αραβικά κράτη ενδεχομένως θα γνωρίσουν παρακμή.

ΗΛΙΑΣ ΧΑΡΠΙΑΣ

Συμπεράσματα

Διαμέσου της παρούσας Μεταπτυχιακής Διατριβής, έχουν εξαχθεί ορισμένα συμπεράσματα, τόσο σε γενικό επίπεδο όσο και σε ειδικό. Αρχής γενομένης με το γενικό πλαίσιο των στρατιωτικών βάσεων, αντιλαμβανόμαστε ότι οι στρατιωτικές βάσεις αποτελούν ταυτόχρονα τόσο συνεχιστές των αποικιών όσο και διαφορετική πρακτική. Οι ομοιότητες και οι διαφορές τους, καθώς και τα ιστορικά γεγονότα δείχνουν ότι οι αποικίες δεν άλλαξαν απλά μορφή, αλλά έχουν καταργηθεί τόσο από τα μετα-αποικιακά ρεύματα αλλά και από τις ίδιες τις στρατιωτικές βάσεις.

Ο πολλαπλασιασμός των στρατιωτικών βάσεων στα πλαίσια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και του Ψυχρού Πολέμου, έχει υποβοηθηθεί από το δίλημμα ασφαλείας των υπερδυνάμεων σε ένα διπολικό διεθνές σύστημα και μετέπειτα από την προβολή ισχύος, οικονομία, εμπόριο και παροχή ασφαλείας, σε ένα πολυπολικό πλέον διεθνές σύστημα με την ανάδειξη και άλλων δυνάμεων.

Σε αυτό το σύστημα με όλες του τις ρευστότητες, το Ηνωμένο Βασίλειο προσπαθεί να έχει τον δικό του λόγο και ρόλο με την διατήρηση των υπερπόντιων εδαφών του και τις στρατιωτικές του βάσεις, ως εναπομείναντα στοιχεία την Βρετανικής Αυτοκρατορίας. Όμως, δεν αποτελεί πλέον την υπερδύναμη του παρελθόντος. Όπως οι αποικίες έχουν αντικατασταθεί από τις στρατιωτικές βάσεις, έτσι και το Ηνωμένο Βασίλειο έχει αντικατασταθεί από τις ΗΠΑ, καθιστώντας το συμπληρωματικό στοιχείο προς εξυπηρέτηση της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ. Ακόμα και στην από-νομιμοποίηση σε ορισμένα εδάφη του Ηνωμένου Βασιλείου παίζει ρόλο η πρόθεση των ΗΠΑ, όπως διαφαίνεται και στην περίπτωση της Κύπρου και την νομιμοποίηση των στρατιωτικών βάσεων που υπάρχουν σε αυτή. Στο σημείο αυτό, περιορισμό της έρευνας περιπτωσιολογίας για την νομιμοποίηση των στρατιωτικών βάσεων της Κύπρου, αποτελούν οι συνεντεύξεις οι οποίες δεν πραγματοποιήθηκαν, από πολίτες οι οποίοι διαμένουν εντός ή πλησίον ή εργάζονται για τις στρατιωτικές βάσεις. Διαμέσου αυτών των συνεντεύξεων, θα μπορούσαν να εξαχθούν σημαντικά

συμπεράσματα ως προς την αντίληψη των εν λόγω πολιτών, για τις στρατιωτικές βάσεις του Ηνωμένου Βασιλείου στην Κύπρο.

Η γεωγραφία διαδραματίζει κεντρικό ρόλο για την ύπαρξη των στρατιωτικών βάσεων, και ως εκ τούτου ορισμένες στρατιωτικές βάσεις του Ηνωμένου Βασιλείου έχουν πάψει να υφίστανται όπως είδαμε στην εν λόγω διατριβή, ενώ άλλες συνεχίζουν να υπάρχουν. Μπορεί οι εγχώριοι χειρισμοί και οι προσπάθειες από-νομιμοποίησης να έχουν τη σημασία τους, όμως η γεωγραφία σε συνδυασμό με τα γεωπολιτικά τεκταινόμενα είναι εξίσου σημαντική. Η σημαντικότητα της γεωγραφίας μπορεί να αλλάξει είτε με αλλαγή των γεωγραφικών δεδομένων όπως είδαμε στην περίπτωση της διάνοιξης της Διώρυγας του Σουέζ, είτε με αλλαγή της πολιτικής ή της οικονομίας. Στην εγγύτερη περιοχή της Κύπρου, δεν διαφαίνονται περεταίρω προοπτικές για αλλαγή γεωγραφικών δεδομένων, οπότε η μόνη αλλαγή ενδέχεται να επέλθει από οικονομικούς ή πολιτικούς λόγους. Από την μια, στους πολιτικούς λόγους εντάσσεται η εξομάλυνση των σχέσεων του Ισραήλ με τα γειτονικά αραβικά κράτη, και από την άλλη στους οικονομικούς λόγους εντάσσεται η εναλλακτική εμπορική δίοδος διαμέσου της λειτουργίας του επιχειρούμενου «Δρόμου του Μεταξιού», όπου θα παρακάμπτεται η εμπορική δίοδος της Διώρυγας του Σουέζ που προσεγγίζει την περιοχή της Κύπρου. Και στις δύο περιπτώσεις, η σημαντικότητα των στρατιωτικών βάσεων του Ηνωμένου Βασιλείου στην Κύπρο θα τύχουν σημαντικής υποβάθμισης, που ενδεχομένως να σημαίνει και μεγαλύτερες πιθανότητες κατάλυσης τους.

Η ατελής από-αποικιοποίηση της Κύπρου λόγω της παρουσίας κυρίαρχων στρατιωτικών βάσεων, όπως αναδεικνύεται και από τα γεγονότα που προαναφέρθηκαν, οφείλεται στο ότι οι στρατιωτικές βάσεις της Κύπρου είναι ίσως οι πιο σημαντικές στον πλανήτη τόσο για το Ηνωμένο Βασίλειο υπό την ηγεμονία των ΗΠΑ, όσο και για τους ανταγωνιστές τους. Μπορεί η Κύπρος να μην αποτελεί τον «αφαλό της γης» υπό κάποιες έννοιες, όμως είναι πολύ κοντά σε αυτό τον χαρακτηρισμό υπό την έννοια της γεωπολιτικής. Παρόλα αυτά, το μέλλον των κυρίαρχων βάσεων του Ηνωμένου Βασιλείου στην Κύπρο αλλά και των υπολοίπων που

διαθέτει στο εξωτερικό γενικότερα, ενδέχεται να έχουν μια διαφορετική εξέλιξη, δηλαδή είτε προς την από-νομιμοποίηση τους ή προς την αλλαγή ιδιοκτήτη, δηλαδή τις ΗΠΑ. Αυτό εν μέρει οφείλεται στο γεγονός ότι έχει χάσει την ιδιότητα του ως κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που σημαίνει ότι στην μετά-Brexit εποχή καλείται να αντιμετωπίσει σημαντικότερες οικονομικές και πολιτικές προκλήσεις. Προκλήσεις που ενδεχομένως να κάνουν ακόμα δυσκολότερη την διατήρηση και διαχείριση των στρατιωτικών βάσεων του στο εξωτερικό, διαδικασίες που ήδη είναι κοστοβόρες τόσο σε οικονομικό όσο και σε πολιτικό κεφάλαιο. Μοιραία, οι πιθανότητες για ακόμα μεγαλύτερη εξάρτηση από τις ΗΠΑ είναι πολύ περισσότερες.

Απαντώντας στο κεντρικό, διττό ερώτημα της εν λόγω διατριβής με βάση τα πιο πάνω, τόσο η επέκταση και νομιμοποίηση των στρατιωτικών βάσεων μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο όσο και η παύση και συνέχιση ύπαρξης ορισμένων, έχουν να κάνουν με την ισχύ και την αντίσταση που προβάλλεται σε αυτήν. Ο γνωστός και πολλάκις αναφερόμενος διάλογος μεταξύ Αθηναίων και Μηλίων του Θουκυδίδη, του οποίου τα διδάγματα αποτελούν διαχρονική αξία και δεν φθείρονται ούτε αλλοιώνονται με το πέρασμα του χρόνου, δείχνουν ακριβώς αυτό: ότι δηλαδή η ισχύς αλλά και η συνοδευόμενη με αυτήν αλαζονεία της, τιθασεύονται και λειτουργούν σε ένα ευρύ πλαίσιο νόμων και ηθικής, στο οποίο ο παράγοντας χρόνος είναι καθοριστικός, όπου οι ενίοτε υπερδυνάμεις γνωρίζουν την παρακμή τους και οι μικρότερες δυνάμεις γνωρίζουν την ακμή τους.

Βιβλιογραφία

Κουσκουβέλης, Η.Ι. (2000) *ΘΕΩΡΙΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΣΤΟΝ ΨΥΧΡΟ ΠΟΛΕΜΟ*. 2nd edn, *ΑΠΟΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΠΥΡΗΝΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ*. 2nd edn. Εκδόσεις Ποιότητα.

Asgari, M., Zadeh, N. and Moradi, M. (2015). The Presence of United States of Military Bases in the Middle East with the Emphasis the Existence of Huge Oil Reserves in the Region. *MAGNT Research Report*, 3(1444-8939).

doi:<https://doi.org/10.6084/m9.figshare.1448816.v1>.

Blight, J.G., Allyn, B.J. and Welch, D.A. (2002). *Cuba on the brink : Castro, the missile crisis, and the Soviet collapse*. Landham (Maryland) Rowman & Littlefield Publishers Cop, p.4.

Borger, J. (2024). US and UK forces help shoot down Iranian drones over Jordan, Syria and Iraq. *The Guardian*. [online] 14 Apr. Available at: <https://www.theguardian.com/world/2024/apr/14/us-and-uk-forces-help-shoot-down-iranian-drones-over-jordan-syria-and-iraq>.

Bryne, A. (2020). *The Monroe doctrine and United States national security in the early twentieth century*. Cham: Palgrave Macmillan, p.21.

Caviedes, C.N. (1994). Conflict Over the Falkland Islands: A Never-Ending Story? *Latin American Research Review*, 29(2), pp.172–187.

doi:<https://doi.org/10.1017/s0023879100024171>.

Cawley, C. (2015). *Colonies in Conflict : the History of the British Overseas Territories*. Cambridge Scholars Publishing.

Clifford, R.L. (1975). The rise and fall of British investment in Burma. *Asian Affairs*, 6(2), pp.196–203. doi:<https://doi.org/10.1080/03068377508729757>.

- Constantinou, C.M. and Richmond, O.P. (2005). The Long Mile of Empire: Power, Legitimation and the UK Bases in Cyprus. *Mediterranean Politics*, 10(1), pp.65–84. doi:<https://doi.org/10.1080/1362939042000338845>.
- Cooley, A. and Hopkin, J. (2010). Base Closings: The Rise and Decline of the US Military Bases Issue in Spain, 1975-2005. *International Political Science Review*, 31(4), p.494. doi:<https://doi.org/10.1177/0192512110372975>.
- Crawshaw, N. (1960). The Republic of Cyprus. *The World Today*, [online] 16(12), p.534. Available at: <https://www.jstor.org/stable/40394048> [Accessed 17 Apr. 2024].
- David Vine, "Lists of U.S. Military Bases Abroad, 1776-2021," American University Digital Research Archive, 2021, <https://doi.org/10.17606/7em4-hb13>
- Dodds, K., Jensen, R.B. and Constantinou, C.M. (2015). Signposts: Cyprus, UK and the Future of the SBAs. *The RUSI Journal*, 160(5), pp.36–45. doi:<https://doi.org/10.1080/03071847.2015.1102542>.
- Ezeh, K.D. and Ezirim, G.E. (2023a). Foreign Military Bases (FMBs) and Economic Security in Africa: Overview of FMBs in Djibouti. *International Journal of Geopolitics and Governance*, 2(1), pp.10–26. doi:<https://doi.org/10.37284/ijgg.2.1.1214>.
- Faustmann, H. and Kaymak, E. (2008). Cyprus. *European Journal of Political Research*, 47(7-8), pp.939–946. doi:<https://doi.org/10.1111/j.1475-6765.2008.00815.x>.
- Fonte, J. (2004). Democracy's Trojan Horse. *Source: The National Interest*, 76, pp.117–127.
- Gerace, M.P. (1991). Between Mackinder and Spykman: Geopolitics, containment, and after. *Comparative Strategy*, 10(4), pp.347–364. doi:<https://doi.org/10.1080/01495939108402855>.
- Gilderhus, M.T. (2006). The Monroe Doctrine: Meanings and Implications. *Presidential Studies Quarterly*, 36(1), p.5. doi:<https://doi.org/10.1111/j.1741-5705.2006.00282.x>.

- Greene, J.P. (2000). The American Revolution. *The American Historical Review*, 105(1), p.93. doi:<https://doi.org/10.2307/2652437>.
- Guifang, X. and Jie, Z. (2019). China's Building of Overseas Military Bases: Rationale and Challenges. *China Quarterly of International Strategic Studies*, 05(04), pp.493–510. doi:<https://doi.org/10.1142/s237774001950026x>.
- Hardt, M. and Negri, A. (2001). *Empire*. Harvard University Press. doi:<https://doi.org/10.4159/9780674038325>.
- Harfield, A.G. (1978). BRITISH MILITARY PRESENCE IN CYPRUS IN THE 19th CENTURY. *Journal of the Society for Army Historical Research*, [online] 56(227), pp.160–170. Available at: <https://www.jstor.org/stable/44229389> [Accessed 19 Apr. 2024].
- Harkavy, R.E. (1989). *Bases Abroad: The Global Foreign Military Presence*. Oxford University Press on Demand, p.17.
- Harris, P. (2022). The Chagos dispute: where right makes might. *Third World Quarterly*, 44(2), pp.395–404. doi:<https://doi.org/10.1080/01436597.2022.2142552>.
- Hatzivassiliou, E. (2005). Cyprus at the Crossroads, 1959–63. *European History Quarterly*, 35(4), pp.523–540. doi:<https://doi.org/10.1177/0265691405056875>.
- Hatzivassiliou, E. (2009). Cold War Pressures, Regional Strategies, and Relative Decline: British Military and Strategic Planning for Cyprus, 1950–1960. *The Journal of Military History*, 73(4), pp.1143–1166. doi:<https://doi.org/10.1353/jmh.0.0387>.
- Hikotani, T., Horiuchi, Y. and Tago, A. (2022). Revisiting negative externalities of US military bases: the case of Okinawa. *International Relations of the Asia-Pacific*, 23(2), p.326. doi:<https://doi.org/10.1093/irap/lcac002>.
- Jeffery, L. (2019). The International Court of Justice: Advisory Opinion on the Chagos Archipelago. *Anthropology Today*, 35(3), pp.24–27. doi:<https://doi.org/10.1111/1467-8322.12508>.

- Kardon, I.B. (2022). China's Global Maritime Access: Alternatives to Overseas Military Bases in the Twenty-First Century. *Security Studies*, 31(5), p.895.
doi:<https://doi.org/10.1080/09636412.2022.2137429>.
- Keenan, J. (2006). Military Bases, Construction Contracts & Hydrocarbons in North Africa. *Review of African Political Economy*, [online] 33(109), pp.601–608. Available at: <https://www.jstor.org/stable/4007064> [Accessed 4 Apr. 2024].
- Ker-Lindsay, J. (2008). Europe's Eastern Outpost: The Republic of Cyprus and the Middle East. *The Round Table*, 97(397), pp.535–545.
doi:<https://doi.org/10.1080/00358530802207252>.
- Kliot, N. and Mansfield, Y. (1997). The political landscape of partition. *Political Geography*, 16(6), pp.495–521. doi:[https://doi.org/10.1016/s0962-6298\(96\)00020-0](https://doi.org/10.1016/s0962-6298(96)00020-0).
- Lachowski, Z. (2007). *Foreign Military Bases in Eurasia*. Stockholm International Peace Research Institute, p.1.
- Lambert, D. (2005). 'As solid as the Rock'? Place, belonging and the local appropriation of imperial discourse in Gibraltar. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 30(2), pp.206–220. doi:<https://doi.org/10.1111/j.1475-5661.2005.00161x>.
- Lancaster, T.D. and Taulbee, J.L. (1985). Britain, Spain, and the Gibraltar question. *The Journal of Commonwealth & Comparative Politics*, 23(3), pp.251–266.
doi:<https://doi.org/10.1080/14662048508447480>.
- Lee, J.M. and Wong, E.Y. (2021). Suez Canal blockage: an Analysis of Legal impact, Risks and Liabilities to the Global Supply Chain. *MATEC Web of Conferences*, [online] 339(339). doi:<https://doi.org/10.1051/matecconf/202133901019>.
- Lenz, L. (2007). *Power and Policy : America's First Steps to Superpower, 1889-1922*. 1st ed. [online] New York: Algora Publishing, p.199. Available at: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/ucy/reader.action?docID=3001702&ppg=77>.

Marshall, T. (2021) *Η δύναμη της γεωγραφίας*. Translated by Σ. Κατσούλας. Εκδόσεις Διόπτρα.

Martin, B. (2018). From Camp Town to International City: Us Military Base Expansion and Local Development in Pyeongtaek, South Korea. *International Journal of Urban and Regional Research*, 42(6), p.967. doi:<https://doi.org/10.1111/1468-2427.12698>.

Maskovsky, J. and Susser, I. (2015). *Rethinking America*. Routledge.

Miller, P. (2020). *Declassified UK: REVEALED: The UK military's overseas base network involves 145 sites in 42 countries*. [online] Daily Maverick. Available at: <https://www.dailymaverick.co.za/article/2020-11-24-revealed-the-uk-militarys-overseas-base-network-involves-145-sites-in-42-countries/>.

Moon, S. (2012). Protesting the Expansion of US Military Bases in Pyeongtaek: A Local Movement in South Korea. *South Atlantic Quarterly*, 111(4), p.865. doi:<https://doi.org/10.1215/00382876-1724246>.

Mostafa, M.M. (2004). Forecasting the Suez Canal traffic: a neural network analysis. *Maritime Policy & Management*, 31(2), pp.139–156. doi:<https://doi.org/10.1080/0308883032000174463>.

National WWI Museum and Memorial (2019). *The Fourteen Points*. [online] National WWI Museum and Memorial. Available at: <https://www.theworldwar.org/learn/peace/fourteen-points>.

Offner, J.L. (2004). McKinley and the Spanish-American War. *Presidential Studies Quarterly*, 34(1), p.50. doi:<https://doi.org/10.1111/j.1741-5705.2004.00034.x>.

Olav Schram Stokke and Davor Vidas (1996). *Governing the Antarctic : the effectiveness and legitimacy of the Antarctic Treaty System*. Cambridge: Cambridge University Press.

Philip, G. (1984). Belize: The Troubled Regional Context. *The World Today*, [online] 40(8/9), pp.370–376. Available at: <https://www.jstor.org/stable/40395653> [Accessed 29 Jun. 2023].

Posen, B.R. (2003). Command of the Commons: the Military Foundation of U.S. Hegemony. *International Security*, 28(1), pp.8–9.
doi:<https://doi.org/10.1162/016228803322427965>.

Ratnapalan, L.M. (2015). BRITAIN AND THE POLITICS OF CEYLON, 1948–1961. *The Historical Journal*, 59(2), pp.541–565. doi:<https://doi.org/10.1017/s0018246x15000151>.

Roberts, C. (2011). Brunei Darussalam: Consolidating the Foundations of its Future? *Southeast Asian Affairs*, SEAA11(1), pp.35–52. doi:<https://doi.org/10.1355/aa11-1d>.

Rooksby, E. (2012). Cyprus and the West: A Critical Perspective on British and us Foreign Policy and Strategic Interests in Cyprus. *Palgrave Macmillan US eBooks*, pp.83–98.
doi:https://doi.org/10.1057/9781137100801_5.

Rosch, F. and Lebow, R.N. (2017). A Contemporary Perspective on Realism. In: S. Mcglinchey, R. Walters and C. Scheinpflug, eds., *International Relations Theory*. [online] Bristol: E-International Relations Publishing, p.140. Available at: <https://www.e-ir.info/publication/international-relations-theory/>.

Roucek, J.S. (1976). CYPRUS IN THE MEDITERRANEAN GEOPOLITICS. *Il Politico*, [online] 41(4), pp.732–746. Available at: <https://www.jstor.org/stable/43209935>.

Schmidt, S. (2014). Foreign Military Presence and the Changing Practice of Sovereignty: a Pragmatist Explanation of Norm Change. *American Political Science Review*, 108(4), pp.817–818. doi:<https://doi.org/10.1017/s0003055414000434>.

Smith, S. (2022). Transition of power: the problems of Britain’s post-imperial relationship with Malta, 1964-1971. *Contemporary British history*, 37(1), pp.27–62.
doi:<https://doi.org/10.1080/13619462.2022.2113777>.

Stergiou, A. (2014). The Exceptional Case of the British Military Bases on Cyprus. *Middle Eastern Studies*, 51(2), pp.285–300.

doi:<https://doi.org/10.1080/00263206.2014.947283>.

Stergiou, A. (2016). Turkey–Cyprus–Israel relations and the Cyprus conflict. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 18(4), pp.375–392.

doi:<https://doi.org/10.1080/19448953.2016.1195994>.

Stern, L. (1975). Bitter Lessons: How We Failed in Cyprus. *Foreign Policy*, 19(19), p.34.

doi:<https://doi.org/10.2307/1147991>.

Sun, D. and Zoubir, Y. (2011). Sentry Box in the Backyard: Analysis of French Military Bases in Africa. *Journal of Middle Eastern and Islamic Studies (in Asia)*, 5(3), pp.82–104.

doi:<https://doi.org/10.1080/19370679.2011.12023186>.

TELCİ, İ.N. and HOROZ, T.Ö. (2018). Military Bases in the Foreign Policy of the United Arab Emirates. *Insight Turkey*, [online] 20(2), pp.143–166. Available at:

<https://www.jstor.org/stable/26390312>.

The Commonwealth (2022). *Member Countries*. [online] Commonwealth. Available at:

<https://thecommonwealth.org/our-member-countries>.

Treaties and Other International Agreements of the United States of America, 1776-1949: Multilateral, 1776-1917, p.1113. Available at:

<https://books.googleusercontent.com/books/content?req=AKW5QacVjvtBfW->

[lpsTG38PkigNAfN53kBMxHwGhNPAhy83CfNfxKPSQXMTIRhVAojkI1-](https://books.googleusercontent.com/books/content?req=AKW5QacVjvtBfW-lpsTG38PkigNAfN53kBMxHwGhNPAhy83CfNfxKPSQXMTIRhVAojkI1-)

[YE7Z7xWITePJ6NXC7YuDcNT9nWotnzF1iqhDzK81ImPRy7fsnoM_FjlrMHg39qnL6TM_SfD](https://books.googleusercontent.com/books/content?req=AKW5QacVjvtBfW-lpsTG38PkigNAfN53kBMxHwGhNPAhy83CfNfxKPSQXMTIRhVAojkI1-YE7Z7xWITePJ6NXC7YuDcNT9nWotnzF1iqhDzK81ImPRy7fsnoM_FjlrMHg39qnL6TM_SfD)

[wDZdkrumaM6ylQ_KhDSw3f886yA-](https://books.googleusercontent.com/books/content?req=AKW5QacVjvtBfW-lpsTG38PkigNAfN53kBMxHwGhNPAhy83CfNfxKPSQXMTIRhVAojkI1-YE7Z7xWITePJ6NXC7YuDcNT9nWotnzF1iqhDzK81ImPRy7fsnoM_FjlrMHg39qnL6TM_SfDwDZdkrumaM6ylQ_KhDSw3f886yA-)

[4D731gTUU9OpcufuNLSNdGj4IILebss36IDnpN_B_CYEg5eMSsnMgdkp6CRi01NQ8oNjI6p](https://books.googleusercontent.com/books/content?req=AKW5QacVjvtBfW-lpsTG38PkigNAfN53kBMxHwGhNPAhy83CfNfxKPSQXMTIRhVAojkI1-YE7Z7xWITePJ6NXC7YuDcNT9nWotnzF1iqhDzK81ImPRy7fsnoM_FjlrMHg39qnL6TM_SfDwDZdkrumaM6ylQ_KhDSw3f886yA-4D731gTUU9OpcufuNLSNdGj4IILebss36IDnpN_B_CYEg5eMSsnMgdkp6CRi01NQ8oNjI6p)

[UOZneKKbxYBuUqgjtYXDyDsEBILPncACuP1xkpzNI1xRVdU_fi1OdBet5PTAKOhPv7NOHsw](https://books.googleusercontent.com/books/content?req=AKW5QacVjvtBfW-lpsTG38PkigNAfN53kBMxHwGhNPAhy83CfNfxKPSQXMTIRhVAojkI1-YE7Z7xWITePJ6NXC7YuDcNT9nWotnzF1iqhDzK81ImPRy7fsnoM_FjlrMHg39qnL6TM_SfDwDZdkrumaM6ylQ_KhDSw3f886yA-4D731gTUU9OpcufuNLSNdGj4IILebss36IDnpN_B_CYEg5eMSsnMgdkp6CRi01NQ8oNjI6pUOZneKKbxYBuUqgjtYXDyDsEBILPncACuP1xkpzNI1xRVdU_fi1OdBet5PTAKOhPv7NOHsw)

[Accessed 24 Feb. 2024].

Verrier, A. (1964). Cyprus: Britain's Security Role. *The World Today*, [online] 20(3), pp.131–137. Available at: <https://www.jstor.org/stable/40393592?seq=1> [Accessed 18 Apr. 2024].

Vine, D. (2004). War and Forced Migration in the Indian Ocean: The US Military Base at Diego Garcia. *International Migration*, 42(3), pp.111–143.
doi:<https://doi.org/10.1111/j.0020-7985.2004.00291.x>.

Vine, D. (2012). What If You Can't Protest the Base? The Chagossian Exile, the Struggle for Democracy, and the Military Base on Diego Garcia. *South Atlantic Quarterly*, 111(4), pp.847–856. doi:<https://doi.org/10.1215/00382876-1724228>.

Vine, D. (2019). No Bases? Assessing the Impact of Social Movements Challenging US Foreign Military Bases. *Current Anthropology*, 60(S19), pp.S158–S172.
doi:<https://doi.org/10.1086/701042>.

Wilson, G. and Hanlon, W. (2023). Crown Dependencies in an era of continuity and change. *Small States & Territories*, 6(2), pp.105–120.

Xu, R. (2017). *Alliance Persistence within the Anglo-American Special Relationship*. Springer.

Yeo, A.I. (2017). The Politics of Overseas Military Bases. *Perspectives on Politics*, 15(1), p.131. doi:<https://doi.org/10.1017/s1537592716004199>.

Yusuf, H.O. and Chowdhury, T. (2019). The persistence of colonial constitutionalism in British Overseas Territories. *Global Constitutionalism*, [online] 8(1), pp.157–190.
doi:<https://doi.org/10.1017/s2045381718000369>.